

Tiina Holma-Kangas ja Saara Kotajärvi

**ERILAISISSA ELÄMÄNTILANTEISSA OLEVIEN KANSALAISTEN OSALLISUUS
HYVINVOINTITIEDON TUOTTAMISESSA**

Kehittämissuositukset Oulun kaupungin kansalaisten osallisuuden lisäämiseksi

**ERILAISISSA ELÄMÄNTILANTEISSA OLEVIEN KANSALAISTEN OSALLISUUS
HYVINVOINTITIEDON TUOTTAMISESSA**

Kehittämissuositukset Oulun kaupungin kansalaisten osallisuuden lisäämiseksi

Holma-Kangas Tiina

Kotajärvi Saara

Opinnäytetyö

Lukukausi syyskuu 2014

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja
johtamisen koulutusohjelma

Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

Tekijät: Tiina Holma-Kangas ja Saara Kotajärvi
Opinnäytetyön nimi: Erilaisissa elämäntilanteissa olevien kansalaisten osallisuus hyvinvointitiedon tuottamisessa
Työn ohjaajat: Yliopettaja Kirsi Koivunen ja yliopettaja Helena Siira
Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2014 Sivumäärä: (73)

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää Oulun kaupungille malli, jolla kuntalaisten hyvinvointikokemuksia saataisiin koottua viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden käyttöön. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, vastaavatko kansalaisten hyvinvointikokemukset kaupungin Hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosion kirjattuja toimenpiteitä ja toisaalta tuottaa tietoa erilaisten palveluiden käyttäjien osallisuuden lisäämismahdollisuuksista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää erilaisten kansalaisryhmien arjessa selviytymistä sekä heidän mahdollisuuttaan osallistua hyvinvointitiedon tuottamiseen. Tutkimuksessa vastattiin seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Millainen on erilaisissa elämäntilanteissa olevien kansalaisten selviytyminen? 2) Miten erilaisissa elämäntilanteissa olevat kansalaiset haluaisivat jatkossa osallistua hyvinvointitiedon tuottamiseen? Aineisto koottiin käyttäen toiminnallisia menetelmiä. Kohdejoukkona olivat paljon palveluja käyttävät kuntalaiset sekä Oulun kaupungin alueelliset yhteistyöryhmät. Aineisto analysoitiin käyttämällä sisälönanalyysia.

Tutkimustulosten mukaan kuntalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa voidaan lisätä. Johtopäätöksenä todetaan, että haluttaessa lisätä kuntalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa, on luotava vaihtoehtoisia mahdollisuuksia osallistua tiedon tuottamiseen. Toiminnallisten menetelmien avulla on mahdollista luoda tilanteita, joissa kuntalaiset tuottavat runsaasti tietoa. Tutkimustulosten mukaan kuntalaisten tuottamat hyvinvointikokemukset vastasivat pääosin niitä tavoitteita, joita Oulun kaupunki on hyvinvointikertomuksensa suunnitelmaosioon sisällyttänyt. Yksinäisyyden torjumiseen tulee jatkossa panostaa enemmän ja asiakaslähtöisyyttä tulee määritellä tarkemmin.

Tutkimustulosten pohjalta kehitimme mallin, jolla kuntalaisten hyvinvointikokemukset saadaan viranhaltijoiden ja päättäjien käyttöön. Mallin avulla on mahdollista lisätä kuntalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa. Mallin avulla saadaan myös tietoa siitä, mihin Oulun Kaupungin tulee tulevana vuosina palveluissaan panostaa.

Asiasanat: hyvinvointi, osallisuus, sähköinen hyvinvointikertomus, toiminnalliset menetelmät

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences Degree programme, option

Authors: Tiina Holma-Kangas and Saara Kotajärvi

Title of thesis: The participation on gathering knowledge of wellbeing

for citizens in different life situations. The propositions to increase the participation of citizens living in Oulu

Supervisors: Head Teacher Kirsi Koivunen and Head Teacher Helena Siira

Year of graduation: 2014 Number of pages: (73)

The purpose of our thesis was to develop a model for the city of Oulu, that would help gathering citizens's experiences on wellbeing for the office holders and decision makers to use. The purpose of this research is to create knowledge about the citizens's experiences on wellbeing and do they measure up to the actions that have been entered to the plan section of the report on wellbeing and on the other hand, produce knowledge on opportunities that might increase participation. The purpose on this research is to find out about the ways that different groups of citizens cope in everyday life and their possibilities on participating the producement of knowledge on wellbeing. Thesis answered on following questions: 1) What kind is the coping on citizens that are in different situations in life? 2) How would the citizens on different life situations to participate on producing the knowledge on wellbeing now on? Material was gathered by using functional methods. The target group were the citizens who use services a lot and regional co-operating groups in the city of Oulu. Material was analyzed by using the content analysing.

The results of the research suggest that the participation of the citizens can be increased. As a conclusion can be stated that when the citizens's increased participation on producing the knowledge of wellbeing is wanted, optional opportunities on producing the knowledge must be created. Functional methods help to create situations where citizens produce a lot of information. The results suggest that the experiences on wellbeing produced by citizens measure up to the goals that the city of Oulu has included to the plan section of their report on wellbeing. To tackle loneliness must be focused on more and the customer oriented approach has to be defined more accurately.

Based on these results we developed a model that will get the citizens's experiences on wellbeing for the office holders and decision makers to use. The model will help the increasing of the citizens participation on producing the knowledge of wellbeing. Model will also help to get information on the matters that the city of Oulu needs to focus on their services in the following years.

Keywords: wellbeing, participation, the electronic report of wellbeing, functional methods

Sisällys

JOHDANTO	9
1 HYVINVOINTI JA OSALLISUUS	11
1.1 Mitä hyvinvointi on.....	11
1.2 Osallisuus.....	15
1.3 Hyvinvoinnin yhteiskunnalliset lähtökohdat	19
1.4 Osallisuuden yhteiskunnalliset lähtökohdat.....	20
1.5 Hyvinvointi ja osallisuus alueellisissa ohjelmissa	23
2 OULUN KAUPUNKI	25
2.1 Oulun kaupungin strategia	26
2.1.1 Uuden Oulun osallisuuden ja vaikuttamisen ohjelma.....	27
2.1.2 Oulun kaupungin sähköinen hyvinvointikertomus	27
2.1.3 Oulun hyvinvointikertomuksen sisältämän indikaattorit.....	28
2.1.4 Sähköisen hyvinvointisuunnitelman sisältämät painopistealueet	28
3 OPINNÄYTETYÖN KOKONAISTAVOITE.....	30
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	34
4.2 Tutkimuskysymykset.....	34
4.3 Kohdejoukon valinta ja aineiston keruu.....	35
4.3.1 Alle 18-vuotiaiden nuorten osallistuminen tutkimukseen	40
4.3.2 Poikien ja nuorten miesten osallistuminen tutkimukseen	41
4.3.3 Nuorten naisten osallistuminen tutkimukseen.....	41
4.3.4 Tuen tarpeessa olevien lapsiperheiden osallistuminen tutkimukseen.....	42
4.3.5 Päihdekuntoutujien osallistuminen tutkimukseen	42
4.3.6 Osatyökykyisten osallistuminen tutkimukseen	43
4.3.7 Mielenterveyskuntoutujien osallistuminen tutkimukseen	44
4.3.8 Työikäisten ja ikääntyvien osallistuminen tutkimukseen.....	44
4.4 Aineiston analysointi.....	46
5 TULOKSET	47
6 POHDINTA.....	57
6.1 Luotettavuus	57
6.2 Eettinen pohdinta	57

6.3 Tulosten tarkastelu	59
6.3.1 Miten kansalaisten osallisuutta hyvinvointiedon tuottamisessa voidaan lisätä	59
6.3.2 Vastaavatko kansalaisten hyvinvointikokemukset hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosiossa olevia tavoitteita.....	60
6.4 Hyvinvointitiedon tuottamisen malli	64
6.5 Tutkimus-ja kehittämishaasteet.....	66
6.6 Oman oppimisen arviointia	67
LÄHTEET	68

JOHDANTO

Suomalainen hyvinvointipolitiikka on viime vuosina ollut keskustelun aiheena. Lähinnä on keskusteltu siitä, voidaanko nykyistä politiikkaa jatkaa ja millä tavalla sosiaali- ja terveystaloudet tulisi tulevaisuudessa järjestää muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimintaympäristön muutoksia ovat muun muassa väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen heikkeneminen, yhteiskunnan muut rakenteelliset muutokset – esimerkiksi perinteisten tuotantotapojen muuttuminen/siirtyminen toisiin maihin – sekä maailmanlaajuisen talouskriisin vaikutukset yhteiskuntaamme. (Saari toim. Eduskunnan tulevaisuustoimikunnan julkaisu 2/2010, 3, hakupäivä 19.4.2014).

Vaikkakin voitaneen todeta, että suomalainen hyvinvointivaltio voi hyvin ja myös kansalaisten osallisuudelle on hyviä mahdollisuuksia ja suomalaisen demokratian katsotaan toimivan hyvin, kansalaisten osallisuus ei kuitenkaan välttämättä toteudu riittävästi. Monet yhteiskunnan muutokset ovat aiheuttaneet sen, että osallistuminen on eriarvoistunut. (Oikeusministeriö 2014, 9, hakupäivä 19.4.2014.)

Suomalainen sosiaalipolitiikka on viime vuosikymmenten aikana kokenut muutoksia ja suunta on nyt enemmänkin pois perinteisestä pohjoismaisesta hyvinvointimallista kohti enemmän markkinavetoisia palveluja. Palvelujen käyttäjillä ajatellaan olevan suurempi merkitys kuin aiemmin palvelujen suunnittelussa. (Jyväskylän yliopisto 2014, 1, hakupäivä 19.4.2014.)

Kunnat ovat joutuneet haasteiden eteen niille suunnattujen velvollisuuksien lisääntyessä ja valtiolta saadun taloudellisen tuen vähentyessä. Näin ollen on ryhdytty miettimään, millä tavalla kansalaisille suunnatut palvelut voidaan järjestää niin, että kansalainen, palvelun käyttäjä, saa mahdollisimman hyvän ja vaikuttavan palvelun ja samalla kunnallinen talous on kestäväällä pohjalla. Yhtenä vaihtoehtona on nähty kansalaisten osallisuuden lisääminen palvelujen suunnittelussa, toteuttamisessa ja kehittämisessä. Tätä edellytetään niin hallitusohjelmassa kuin myös kansallisissa ja paikallisissa kehittämissuunnitelmissa.

Oulun kaupunki on halunnut lisätä kansalaisten osallisuutta hyvinvointipalvelujen kehittämisessä ottamalla kansalaiset mukaan hyvinvointitiedon tuottamiseen. Kaupunki tekee

valtuustokausittain sähköisen hyvinvointikertomuksen, johon on kerätty tietoa kansalaisten hyvinvoinnista. Hyvinvointikertomus pitää sisällään myös suunnitelmaosion, joka sisältää ne toimenpiteet, joilla kansalaisten hyvinvointiin pyritään seuraavien vuosien aikana vaikuttamaan.

Nykyinen hyvinvointitutkimus lähtee siitä ajatuksesta, että kokonaisvaltainen käsitys kansalaisten hyvinvoinnista saadaan tutkimalla sekä kansallisesti kerättyä indikaattoritietoa että kokemuksellista hyvinvointia. Oulun kaupunki on kerännyt kansalaisten hyvinvointikokemuksia aiempina vuosina lähinnä otakantaa.fi-palvelun ja eri kansalaisjärjestöjen kautta. Kansalaisten osallisuus hyvinvointitiedon tuottamisessa on kuitenkin ollut vähäistä ja kehittämistyömme tarve nousee tarpeesta lisätä kansalaisten osallisuutta.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää Oulun kaupungin Hyvinvointikertomuksen kansalaislähtöisen tiedon tuottamisen malli. Tutkimusaineiston keräämiseen käytettiin toiminnallisia menetelmiä ja kohderyhmänä olivat paljon palveluja käyttävät kansalaiset sekä Oulun kaupungin suuralueiden yhteistyöryhmät. Tavoitteena oli löytää menetelmiä, joilla kansalaisten osallisuutta voitiin lisätä ja toisaalta tavoitteena oli tuottaa tietoa Oulun kaupungin viranhaltijoiden ja luottamusmiesten käyttöön.

Ensimmäinen hyvinvointitalouden edistämisestä jaettava SOSTE-palkinto on myönnetty kuntien sähköiselle hyvinvointikertomukselle, joka jaettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2014.

Perustelujen mukaan sähköinen hyvinvointikertomus nostaa hyvinvointinäkökulman aiempaa paremmin osaksi kunnan strategista ja taloudellista johtamista ja päätöksentekoa. Sotejohtajien mukaan sähköisestä hyvinvointikertomuksesta on eniten hyötyä kuntalaisten tarpeiden tunnistamisessa sekä palveluvajeiden havaitsemisessa. (Soste 2014, hakupäivä 21.11.2014.)

1 HYVINVOINTI JA OSALLISUUS

1.1 Mitä hyvinvointi on

Hyvinvointi on suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikan lähtökohta ja tavoite. Ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteistä käsitystä siitä, mitä hyvinvoinnilla tarkoitetaan. Joidenkin tutkijoiden mukaan hyvää elämää, hyvinvointia, ei voida yksiselitteisesti määritellä johtuen muun muassa eri maiden kulttuurillisista eroista. Osa tutkijoista perustaa käsityksensä universaalista hyvinvoinnista ihmisen biologiaan, jolloin voidaan löytää yhteisiä merkityksiä hyvälle elämälle. (Saari 2011, 9-12.)

Riippumatta siitä, mistä lähtökohdasta hyvinvointia pyritään määrittelemään, sen katsotaan toisaalta kytkeytyvän yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin ja toisaalta ihmisten toimintaan (Niemelä 2010, 16). Tutkijoiden mukaan on siis löydettävissä yhteisiä merkityksellisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin ja nämä liittyvät sekä yhteiskunnallisiin tekijöihin että ihmiseen itseensä ja hänen toimintaansa.

Tutkiessaan hyvinvointia suomalainen sosiologi Erik Allard lähti liikkeelle yksilön tarpeentyydytyksestä. Hänen ajatustensa pohjalla on Maslowin tarvehierarkia, jossa tarpeet on jaettu viiteen luokkaan. Ensimmäisen luokan muodostavat fysiologiset tarpeet, toisen turvallisuuden tarpeet ja kolmannen yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Neljännessä luokassa ovat arvonannon tarpeet ja viidennessä itsensä toteuttamisen tarpeet. (Allard 1976, 56.)

Maslowin ajatus lähtee siitä, että yksikön tarpeiden tyydyttämisen tulee lähteä perustarpeista eli fysiologisista tarpeista. Tarpeiden tyydytys etenee siitä niin, että viimeisenä tulevat yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. (Maslow 1954,35 – 51.)

Allard toteaa, että hyvinvointi koostuu kolmesta erityyppisestä tarpeentyydytyksen lajista: ”having”, ”loving” ja ”being”. Elintaso (having) pitää sisällään elintasoluokituksen eli terveyden, tulot, asumisen, koulutuksen sekä työllisyyden. Yhteisyysuhteet (Loving) sisältää erilaiset

yhteyssuhteet kuten perhe- ja ystävyysuhteet sekä muun paikallisyhteisyyden. Itsensä toteuttamisen tarpeisiin (Being) hän on sisällyttänyt sellaisia arvoja kuin arvonanto, status, korvaamattomuus, poliittiset resurssit sekä mielekkään vapaa-ajan toiminnan. (Allardt 1976, 38.)

Vaikkakin voidaan käydä keskustelua siitä, ovatko elintason liittyvät tarpeet ajankohtaisia kaikissa maissa, Allardin mukaan voidaan lähteä siitä ajatuksesta, että ne ovat keskeisiä ja ensisijaisia puhuttaessa hyvinvoinnin analysoinnista. Tosin on myös niin, että niin sanotut ylempät tarpeet voivat toteutua, vaikka kaikki elintason liittyvät tarpeet eivät tulisikaan tyydytyiksi. On kuitenkin olemassa tietty minimivaatimus perustarpeille (esimerkiksi ravintoon ja terveyteen liittyville tarpeille), jotta yksilö kykenisi tavoittelemaan muita tarpeentyydytyksen tasoja. Tämä toisaalta tarkoittaa sitä, että vaikka yksilö ei saisikaan kaikkia perustarpeitaan tyydytettyä, hän voi tavoitella ja tyydyttää niin sanottuja ylempiä tarpeitaan (1976, 40 – 41.)

Allardin mukaan yksilöllä on tarve kuulua johonkin yhteisöön, antaa hoivaa ja huolenpitoa ja saada sitä itse. Yhteisyyden tarve (Loving) on tärkeä tarve siinäkin mielessä, että se auttaa henkilöä toteuttamaan muita tarpeitaan. Toteuttaessaan yhteisyyden tarvettaan yksilö yhdessä yhteisönsä kanssa saa todennäköisesti aikaan suurempia saavutuksia kuin ilman yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden puutteella on todettu olevan monenlaisia negatiivisia vaikutuksia, muun muassa mielenterveyden häiriöitä ja kulttuurien köyhtymistä. Yhteisöllisyyden tarve on myös sellainen tarve, jota on vaikeaa järjestelmän toimesta synnyttää; se syntyy spontaanisti, yksilöiden omista lähtökohdista. (1976, 44 – 46.)

Kolmannen luokan Allardin hyvinvoinnin kategoriasta muodostavat itsensä toteuttamisen tarpeet.

Oleellista niille on, että

- yksilöä kohdellaan persoonana, hän on jossakin mielessä korvaamaton
- yksilöllä on tietty status, hän saa arvonantoa
- yksilöllä on mahdollisuus harrastuksiin ja mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan eli hänellä on mielekästä tekemistä
- yksilöllä on poliittisia vaikuttamismahdollisuuksia (1976, 48–49.)

Allardin mukaan voidaan olettaa, että kaikki yksilöt tarvitsevat jonkinlaista arvonantoa ja kokemusta siitä, että juuri hän yksilönä on jotakin korvaamatonta. Mielekkäällä toiminnalla on nähty olevan

syrjäytymistä ehkäisevä merkitys, samoin harrastustoimintaan osallistumisella. Poliittisilla vaikuttamismahdollisuuksilla tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä vaikuttaviin asioihin. Henkilön tulee voida kokea, että hänen ongelmansa tulevat käsitellyiksi ja että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoprosesseihin. (1976, 48 – 49.)

1.1.1 Hyvinvoinnin mittaaminen

Oulun kaupunki on hyödyntänyt valtakunnallisesti koottuja tietokantoja hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä suunnitellessaan mm. kaupungin tulevia strategisia linjauksia ja hyvinvointipalveluja. Tietoa on saatavilla muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL), joka kerää ja julkistaa tietoa liittyen kansalaisten hyvinvointiin ja terveyteen. Alueellisen hyvinvoinnin seurantaan on käytettävissä Hyvinvointikompassi- niminen tietokanta, johon on koottu noin sata erilaista indeksiä, joita voi käyttää hyödykseen arvioidessaan kuntalaisten hyvinvointia. (Terveiden- ja hyvinvointilaitos 2014, hakupäivä 8.7.2014.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana hyvinvoinnin käsite on muuttunut yhä enemmän siihen suuntaan, että enää ei mitata pelkästään objektiivisesti mitattavissa olevia tekijöitä vaan yhä useammin mukaan pyritään saamaan kansalaisten kokemus omasta hyvinvoinnistaan. (Saari 2012, hakupäivä 19.4.2014).

Jouko Kajanoja toteaa artikkelissaan, että perinteisten mittaamistapojen – hyvinvointi bruttokansantuotteella – sijaan on yhä enemmän ryhdytty mittamaan hyvinvointia uusilla tavoilla: sen sijaan että korostettaisiin aineellista vaurautta, keskitytään ”elämisen merkityksellisyyden ja ihmissuhteiden arvostamiseen sekä huono-osaisuuden välttämiseen”. (Kajanoja 2005, hakupäivä 20.4.2014).

Professori Juho Saari tuo artikkelissaan ”Voiko hyvinvointia mitata” esiin, että bruttokansantuote on edelleen käyttökelpoinen mittari, mutta sen lisäksi tarvitaan muitakin mittareita, joilla saadaan inhimillinen näkökulma esiin. Kokemuksellisen hyvinvoinnin tulisi hänen mukaansa myös näkyä mittaamisessa. (Saari 2011, hakupäivä 19.4.2014.)

Tätä uutta lähestymistapaa edustavat myös Kunnari ja Suikkanen jotka ovat tutkineet Lapin seutukunnassa asuvien hyvinvointikokemuksia. Tutkimustulokset osoittavat, että kun halutaan mitata kansalaisten kokemuksellista hyvinvointia, on mitattava myös muita kuin esimerkiksi talouteen ja työllisyyteen liittyviä seikkoja; ihmisen hyvinvoinnin kannalta rahassa mittaamattomilla arvoilla on suuri merkitys henkilön kokemukselliselle hyvinvoinnille. Mikäli halutaan saada todenmukainen kuva yksilön kokemuksellisesta hyvinvoinnista, on tutkittava sekä hyvinvointikokemuksia että ulkoisia hyvinvoinnin tekijöitä, muun muassa työllisyyttä, asumista ja taloudellisia seikkoja. (Kunnari & Suikkanen 2013, 419, hakupäivä 19.4.2014.)

Tutkittaessa suomalaisten hyvinvointia on yleensä perehdytty suuren kansanosan hyvinvointiin ja erilaisten marginaaliryhmien – niin sanottujen huono-osaisten – hyvinvointi on jäänyt vähemmälle ja vasta 1980-luvun laman myötä tutkimus on kohdistunut myös siihen kansanosaan, joka käyttää runsaasti palveluja ja on vaarassa tai on jo syrjäytynyt (Niemelä ja Saari, 2013, 7 – 8). Edellä mainittujen tutkijoiden toimittamaan teokseen on koottu eri tutkijoiden artikkeleita, joissa esitellään muun muassa asunnottomien ja runsaasti päihteitä käyttävien hyvinvointiin liittyviä tutkimustuloksia. (Kainulainen ja Saari 2013, 39 – 40).

Tutkimusten mukaan koettu huono-osaisuus ja objektiivisesti mitattavissa oleva huono-osaisuus ovat suorassa suhteessa toisiinsa. Mikäli halutaan vaikuttaa kokonaisvaltaisesti yksilön hyvinvointiin, tulisi molemmat lähtökohdat ottaa huomioon. Sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan avulla voidaan lisätä yksilön hyvinvointia, mutta samalla tulisi ottaa huomioon yksilön omat kokemukset ja kyetä tekemään räätälöityjä ratkaisuja huono-osaisuuden vähentämiseksi. (Kainulainen ja Saari 2013, s. 39 – 40).

Yksilön hyvinvoinnin katsotaan suomalaisessa yhteiskunnassa perustuvan pitkälti hyvinvointivaltioon ja sen tuottamiin palveluihin. Olennainen osa hyvinvointivaltiota on yksilön ja yhteisöjen kokema luottamus, joka kohdistuu sekä erilaisiin instituutioihin että toisiin kansalaisiin. Tutkittaessa heikoimmassa asemassa olevia, paljon palveluja käyttäviä yksilöitä, havaittiin selkeä yhteys instituutioihin luottamisen ja toisiin kansalaisiin luottamisen välillä: mikäli palvelun käyttäjä oli kokenut saaneensa oikeudenmukaista ja riittävää palvelua, hänen oli helpompi luottaa myös

toisiin kansalaisiin. Tosin on myös mahdollista, että ne henkilöt, jotka ovat luottavaisempia toisia kansalaisia kohtaan, luottavat vahvemmin myös instituutioihin. Hyvin suunnitelluilla ja oikein kohdennetuilla palveluilla voidaan siis lisätä kansalaisten luottamusta sekä yhteiskuntaan että toisiin kansalaisiin. (Kouvo 2013, 121 – 122).

Tutkimustulokset osoittavat, että hyvinvointivajeet ja luottamusvajeet ovat sidoksissa toisiinsa. Mitä epävarmempaa yksilön elämä oli, sen heikompaa hänen luottamuksensa oli toisiin ihmisiin ja instituutioihin. Turvallisuuden tunne lähisuhteissa, selviytymisen ja viihtyisyyden tunne taas voivat vahvistaa yksilön luottamusta. (Salonen 2013, 142 – 143).

Oulun kaupunki haluaa lisätä kokemuksellisen hyvinvointitiedon käyttöä strategisten linjausten ja palvelujen kehittämisen taustatietona. Opinnäytetyössämme keskitymme kokemukselliseen hyvinvointitietoon.

1.2 Osallisuus

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen Osallisuuden edistämisen yksikkö (OSET) osallistuu osallisuudesta käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja pyrkii selkiyttämään käsitteen käyttöä ja määrittelyä. Lähtöoletuksena osallisuuden edistämisessä on se, että osallisuus lisää yksilötason hyvinvointia, mikä taas heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena eheytenä ja luottamuksen lisääntymisenä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2012, hakupäivä 5.6.2014.)

Osallisuutta jäsenetään dynaamisena, toimijuutta rakentavana ja tuottavana käsitteenä. Tavoitteena on tuottaa tietoa niin osallisuutta lisäävistä kuin sitä vähentävistä mekanismeista. Lisäksi tavoitteena on kehittää osallistavampia toiminta- ja palvelumalleja sosiaalisen osallisuuden ja työelämäosallisuuden lisäämiseksi. Osallisuuden hahmottaminen prosessina mahdollistaa painopisteen siirtämisen. Sen sijaan, että syyllistetään yksilöä, nähdään yksilön osallisuuden ja lisäämisen olevan yhteiskunnan tehtävänä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2012, hakupäivä 5.6.2014.)

Aaro Harju (2004) toteaa artikkelissaan, että osallisuutta voidaan tulkita kahdella erilaisella tavalla. Sillä voidaan tarkoittaa mukanaolon ja kuulumisen tunnetta. Ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään ja suomalaisessa yhteiskunnassa, kun hän tekee työtä, harrastaa, vaikuttaa ja osallistuu. Valtaosa suomalaisista kokee tällaisen osallisuuden tunteen, mutta työttömät ja syrjäytyneet ihmiset jäävät usein paitsi tätä tunnetta. He kokevat olevansa ulkopuolisia, ulos sysättyjä ja vailla osallisuuden kokemusta. Tällainen ei-osallisuus on ihmiselle lamauttava kokemus, jopa traumatisoiva. Sosiaalisena olentona ihminen haluaa kuulua, olla mukana ja kokea osallisuutta. (Harju 2004, hakupäivä 24.9.2014.)

Harju viittaa artikkelissaan Haahtelaan (2004), joka tulkitsee osallisuuden olevan vahvasti kokemuksellista ja jaettua. Haahtelan mukaan osallisuudessa on kysymys syvällisestä, viime kädessä identiteettiin ulottavasta kokemuksesta tai jäsenyyden tunteesta yhteisössä ja mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisissä prosesseissa. (Harju 2004, hakupäivä 24.9.2014.)

Harju viittaa artikkelissa myös Viirikorpeen (1993), jonka mukaan osallisuus merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuun ottamista niiden seurauksista. Viirikorven mukaan lähtökohtana osallisuudelle voidaan pitää yhteisen tietämyksen jakamista. (Harju 2004, hakupäivä 24.9.2014.)

Harju (2011) viittaa artikkelissa Seppäseen, jonka mukaan osattomuus nähdään myös osallisuuden vastaparina, jolloin yksilö ei ole osallinen joistakin yhteiskunnassa tärkeinä pidetyistä asioista. Seppäsen mukaan ihminen voi olla osaton sosiaalisista suhteista, taloudesta, työmarkkinoista tai yhteiskunnan demokraattisesta järjestelmästä. (Harju 2004, hakupäivä 24.9.2014.)

Sisäministeriön osallisuushankkeessa osallisuus jaetaan suunnittelu-, tieto-, päätös – ja toimintaosallisuuteen. Suunnitteluosuus turvaa kuntalaisille oikeuden osallistua kunnallisiin suunnitteluprosesseihin ja oikeuden saada tietoa ajankohtaisista hankkeista. Tieto-osallisuus liittyy kuntalaisten kuulemiseen ja kyselyihin vastaamiseen ja oikeuteen saada tietoa. Päätösosallisuus tarkoittaa palveluiden käyttäjien päätösvaltaa palveluiden tuottamisessa ja toimintaosallisuus liitetään kuntalaisten omaan toimintaan elinympäristössään. (Valtioneuvoston selonteko 2002, hakupäivä 24.9.214.)

Ihmisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksilla on vahva yhteys heidän kokemaansa hyvinvointiin. Hyvinvoinnin edistäminen, osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäisy edellyttävät yhteisöllisyyttä. Osallisuus liittyy yhteiskuntaan ja yhteisöön kuulumisen tunteeseen, joka syntyy esimerkiksi työn, harrastusten, kansalaisjärjestötoiminnan tai muun vaikuttamisen kautta. (Jelli-järjestötietopalvelu, hakupäivä 27.4.2014.)

Osallistumisen ytimessä on toimiva vuorovaikutus, joten vuorovaikutustaidot kuuluvat osallistujan perustaitoihin. Kuntalaisten, luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kannattaa pyrkiä mahdollisimman avoimeen vuoropuheluun keskenään, koska kunnassa tapahtuvan vuorovaikutuksen kivijalkana on vastavuoroisuus. (Kunnat.net 2014b, hakupäivä 28.9.2014.)

Osallistumisessa on tärkeää henkilökohtaisten suhteiden laatu ja laajuus sekä pyrkimys ymmärtämiseen ja pois tuomitsemisesta. Myös toisten ihmisten kunnioittaminen on tärkeää; omia mielipiteitä ja ajatuksia ei saa ”tyrkyttää”. Osallistumisessa on tärkeää asettaa toiminnalle realistisia tavoitteita. (Kunnat.net 2014b, hakupäivä 28.9.2014.)

1.2.1 Osallisuus syrjäytymisen vastaparina

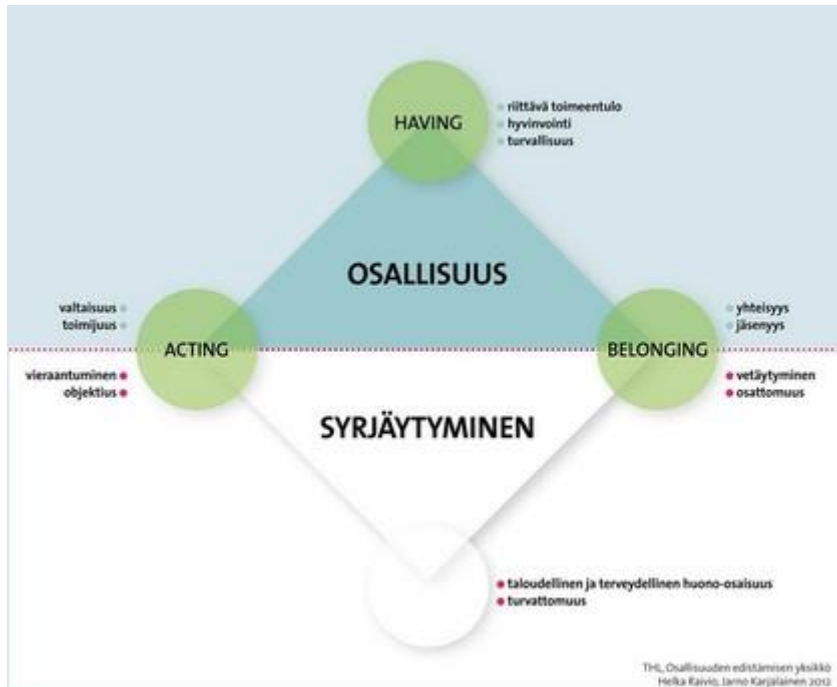
Syrjäytymisestä puhutaan usein prosessina, missä keskeistä on yksilön, perheen tai kokonaisten yhteisöjen ajautuminen yhteiskunnassa tavanomaisena ja yleisesti hyväksyttynä pidetyn elämäntavan, elintason ja resurssien hallinnan ulkopuolelle. Osallisuus voidaan hahmottaa syrjäytymisen vastaparina. Samoin kuten syrjäytyminen, on sekin hahmotettava prosessina, jonka toteutumiseen ja kehityssuuntaan vaikutetaan yhteiskunnallisesti. Osallisuus ei ole staattinen tila, saavutettavissa oleva pysyvä ominaisuus, vaan sen aste vaihtelee muun muassa elämäntilanteiden sekä elämänvaiheiden mukaisesti. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2012, hakupäivä 5.6.2014.)

Kun tarkastellaan osallisuutta syrjäytymisen vastaparina, osoitetaan, että yksilön ja ryhmien osallisuutta ja hyvinvointia voidaan lisätä yhteiskunnan toimin ja toimenpitein. Näkökulma painottaa osallisuutta yhteistoimintana ja uusina toimintamahdollisuuksina, poiketen yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia syyllistävästä ja yksilöllistävästä syrjäytymiskurssista. (Terveiden ja hyvinvointilaitos 2012, hakupäivä 7.9.2014.)

Sosiologi Erik Allardin jäsenyys hyvinvoinnista (having, loving ja being) on toiminut innoittajana osallisuuden rakennetta hahmottaessa. Osallisuuden osatekijöitä hahmotetaan rakentuvan kolmelle ulottuvuudelle:

1. Having: riittävä toimeentulo ja hyvinvointi
2. Belonging: yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys
3. Acting: valtaisuus ja toimijuus.(sama.)

Kuva 1. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina

(sama.)

Kuviossa kullakin osallisuuden ulottuvuudella on negatiivinen vastaparinsa, syrjäytymisen ulottuvuudet, josta muodostuu osallisuuden ja syrjäytymisen kolmiot. Kunkin osallisuuden ulottuvuuden vajaus tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin lisääntymistä. Jos jokin osallisuuden ulottuvuuksista ”vuotaa”, ei osallisuus toteudu. (sama.)

Tasapainoinen osallisuuden kolmio ilmentää yksilötason hyvinvointia, joka heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävytenä, jolloin puolestaan sosiaalinen kestävyys ilmenee sosiaalisena eheytenä. (sama.)

Vaikkakin osallisuuden käsite on väljä ja se ei käsitteenä ole yksiselitteinen, voidaan todeta sen olevan oleellinen osa yksilön hyvinvointia. Seuraavassa luvussa tarkastellemme hyvinvointia, hyvinvoinnin teorioita ja hyvinvoinnin mittaamista.

1.3 Hyvinvoinnin yhteiskunnalliset lähtökohdat

Suomi nojautuu omissa hyvinvointiin liittyvissä linjauksissaan erilaisiin EU:n hyvinvointiin liittyviin tavoitteisiin. EU on laatinut Eurooppa 2020-strategian, joka ohjaa EU:n jäsenmaiden toimintaa ja jonka perusteella kukin jäsenmaa on laatinut omat kansalliset ohjelmansa. Strategiassa on määritelty viisi päätavoitetta: työllisyys, koulutus, innovaatiot, syrjäytymisen ehkäisy, ilmasto ja energiakysymykset. Tavoitteilla pyritään turvaamaan riittävä talouskasvu, kestävä kehitys ja ohjaamaan jäsenmaiden toimia kansalaisten hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja edistämässä. Suomi EU:n jäsenmaana toteuttaa omia kansallisia ja alueellisia ohjelmiaan ja strategioitaan pohjaten ne edellä mainittuun Eurooppa 2020-strategiaan. (Valtionvarainministeriö 2012, hakupäivä 9.7.2014.)

Yhteiskunnan taholta suomalaista hyvinvointipolitiikkaa – jolla siis pyritään vaikuttamaan kansalaisten hyvinvointiin - johdetaan erilaisten normien, säännösten ja ohjelmien avulla. Mikäli hyvinvointia tarkastellaan laaja-alaisesti, voidaan katsoa usean eri lain ohjaavan sen tukemista. Jo perustuslaissa otetaan kantaa yksilön oikeuteen perusturvan tasosta, joka pitää sisällään muun muassa oikeuden saada hyvinvointia tukevia palveluja. (Oikeus sosiaaliturvasta 11.6.1999/731. 19§, hakupäivä 4.7.2014.)

Terveysturvallisuuslaki pitää sisällään maininnan väestön hyvinvoinnin edistämisestä ja ylläpitämisestä (Terveysturvallisuuslaki 30.12.2010/1326 2§, hakupäivä 6.7.2014). Lisäksi kuntalakiin on sisällytetty maininta ”kunnan tulee edistävää kuntalaisten hyvinvointia” (Kuntalaki 17.3.1995/365 1§, hakupäivä 6.7.2014).

Maamme hallitukset ovat omissa hallitusohjelmissaan ottaneet kantaa yksilön hyvinvointia takaaviin palveluihin. Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa vuodelta 2011 todetaan heti aluksi, että Suomea kehitetään pohjoismaisena hyvinvointivaltiona jatkossakin. Hallitus toteaa, että ”korkeaan työllisyysasteeseen, kilpailukykyiseen talouteen, tasa-arvoisiin palveluihin sekä

huolenpitoon perustuva hyvinvointimalli on osoittautunut parhaaksi yhteiskuntamalliksi”. (Katainen J. 2011, hakupäivä 4.7.2014). Nykyinen Aleksanteri Stubbin hallitus pohjaa oman hallitusohjelmansa edelliseen hallitusohjelmaan, joten mitään suurempia linjanmuutoksia ei ole odotettavissa. (Stubb 2014, hakupäivä 4.7.2014.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) vastuulla on yhteen sovittaa niitä toimia, joilla kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistetään. Tämän se tekee laatimalla erinäisiä ohjeistuksia ja ohjelmia, joilla maakunta- ja kuntatasolla toteutetaan hyvinvointia edistäviä ja tukevia palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, hakupäivä 6.7.2014.)

Merkittävä toimia ohjaava ohjelma on STM:N julkaisema ”Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia”. Strategian päälinjauksissa hyvinvointi nostetaan keskeisesti esiin. Strategiassa on myös tuotu esiin ne toimet, joilla hyvinvointia edistetään ja tuetaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, hakupäivä 6.7.2014.)

Aluetasolla hyvinvointia ja terveyttä edistetään erilaisilla ohjelmilla. Näistä merkittävin on viime vuosina ollut KASTE-ohjelma vuosille 2012 – 2015. Kaste-ohjelma on sosiaalipalvelujen kehittämistä koskeva sosiaali- ja terveysministeriön pääohjelma. Ohjelman avulla johdetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

(Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, hakupäivä 7.4.2014.)

1.4 Osallisuuden yhteiskunnalliset lähtökohdat

Eu:n yksi tärkeimmistä päämääristä on auttaa kaikkia ihmisiä, varsinkin marginaaliryhmiä integroitumaan yhteiskuntaan. Euroopassa eri maiden sosiaaliturva- ja tukijärjestelmä ilmentävät tätä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden yhteistä arvomaailmaa. Kuitenkin monet ihmisryhmät EU:ssa ovat syrjäytyneet yhteiskunnasta, ehkä vammaisuuden, heikon ammattitaidon tai terveysongelmien vuoksi tai siksi, että he asuvat köyhällä alueella, joilla palveluja on tarjolla vain niukasti. (Euroopan komissio, hakupäivä 29.7.14)

Työllisyys on keskeinen tekijä sosiaalisen osallisuuden lisäämisessä. Kuitenkin vähäosaiset ihmiset tarvitsevat laajempia tukistrategioita; henkilökohtaisen tuen lisäksi he tarvitsevat usein myös koko perheeseen kohdistuvia tukitoimia. Uusien ja parempien työpaikkojen luominen,

vähäosaisten tukeminen osallistumisessa ja yhteiskuntaan integroitumisessa ja kaikille avoimen osallistavan yhteiskunnan kehittäminen ovat yleisiä päämääriä, jotka ovat Eu:n kaikkien rahoitustoimien perustana. Valtaosalla Euroopan sosiaalirahastoa (ESR) kaudella 2007 – 2013 rahoitettavista toimista pyritään lisäämään erilaisten ihmisryhmien sosiaalista osallisuutta ja työllisyyttä. (Euroopan komissio 2014, hakupäivä 29.7.2014.)

Suomen hallitus on hallitusohjelmassaan nostanut osallisuuden ja sen lisäämisen yhdeksi tavoitteekseen. Hallituksen yhtenä painopistealueena on köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen. Maailman muutos kohtelee ihmisiä eri tavoin ja osaa ihmisistä uhkaa syrjäytymien. Työttömyyden ja köyhyyden lisäksi on kyse myös osattomuudesta ja näköalattomuudesta. (Katainen 2011, 6. hakupäivä 15.4.2014.)

Hallitusohjelmassa todetaan, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Työmarkkinoita, verotusta ja sosiaaliturvaa on kehitettävä työllisyyden ja osallisuuden näkökulmasta. Suomen tulevaisuuden hyvinvointi ja menestys nojaavat yhteiskunnan korkeaan työllisyysasteeseen, sosiaalisen eheyteen ja tasa-arvoon. (Katainen, 2011, 6, hakupäivä 15.4.2014.)

Myös Sosiaali- ja terveysministeriö on kannanotoissaan kiinnittänyt huomiota osallisuuteen ja sen merkitykseen kansalaisten hyvinvoinnille. Ministeriön mukaan osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemisistä. Sosiaali- ja terveystieteillä tuetaan eri-ikäisten lasten ja aikuisten, naisten ja miesten sekä kieli- kulttuuri- ja muiden vähemmistö- ja erityisryhmien ihmisarvoista elämää ja osallisuutta. Tavoitteena on lisätä perheiden hyvinvointia ja jokaisen kansalaisen yhteiskunnallista osallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, hakupäivä 12.4.2014.)

Kuntalaisen vaikuttamisen mahdollisuutta ja osallistumisoikeutta on määritelty useissa laissa. Suomen perustuslaista löytyvät perussäännökset yksilön oikeudesta osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Perustuslain 2 §:n mukaan valtiolta kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäivillä eduskunta. Kansanvaltaan sisältyy oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. (Kunnat.net 2012a, hakupäivä 18.4.2014.)

Kansalaisyhteiskunnan vapaan toiminnan turvaaminen on olennainen osa kansanvaltaista valtiojärjestystä, kuten myös yhteiskuntaelämän eri aloilla ihmisten mahdollisimman laajat

osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Kunnallisella itsehallinnolla on olennainen merkitys kansanvallan toteuttamisessa. Kuten perustuslain 121§: 1 momentissa todetaan, kuntien hallinnon tulee perustua niiden asukkaiden itsehallintoon. (Kunnat.net 2012a, hakupäivä 18.4.2014.)

Julkisen vallan tehtäväksi on säädetty perustuslain 14 §:n 3 momentissa edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Säännöksen mukaan yksilön mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen eivät voi rajoittua pelkästään mahdollisuuteen äänestää vaaleissa. (Kunnat.net 2012a, hakupäivä 18.4.2014.)

Valtioneuvosto käynnisti 3.7.2010 kuntalain kokonaisuudistuksen. Kuntalaisten osallisuuden ja kuntademokratian vahvistaminen ovat kuntalain uudistamisen keskiössä. (Kunnat.net 2012b, hakupäivä 16.8.2014.)

Kunnassa valtuuston tehtävän on edistää kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erityisesti seuraavalla tavalla:

- valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin
- järjestämällä kunnan osa-aluetta koskevaa hallintoa
- tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia
- selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
- järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa;
- avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua sekä
- järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä (Finlex 2014, hakupäivä 28.7.2014.)

Verkkodemokratiaksi eli edemokratiaksi kutsutaan internettiä ja muuta informaatio- ja viestintäteknologiaa hyödyntävää vaikuttamista. Verkkodemokratia täydentää kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua kunnan päätöksentekoon. Uuudet tavat eivät kuitenkaan korvaa vanhoja osallistumisen muotoja. (Kunnat.net 2014b, hakupäivä 28.7.14)

1.5 Hyvinvointi ja osallisuus alueellisissa ohjelmissa

Suomessa on perinteisesti ohjattu sosiaali- ja terveydenhoidon toimintaa erilaisilla ohjelmilla. Kasteohjelma on sosiaalipalvelujen kehittämistä koskeva sosiaali- ja terveysministeriön pääohjelma. Ohjelman avulla johdetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

Kasteohjelman tavoitteena on:

1) Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen, jossa yhtenä osatavoitteena on riskiryhmien osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden parantuminen. Yhtenä toimenpiteenä on tukea riskiryhmien selviytymistä kehittämällä osallisuutta edistäviä työmuotoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012:1,11, hakupäivä 12.4.2014.)

2) Sosiaali- ja terveyshuollon rakenteiden ja palveluiden rakentaminen asiakaslähtöisesti. Kasteohjelma muodostuu kuudesta osaohjelmasta ja yhtenä osatavoitteena on riskiryhmien mahdollisuus osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden parantumiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012:1, 19, hakupäivä 12.4.2014.)

Kaste-ohjelman keskeisiä periaatteita ovat osallisuus ja asiakaslähtöisyys. Näillä periaatteilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveyspalveluissa mm. ihmisten kuulemista ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä heitä itseään koskevista päätöksistä, palveluista ja niiden kehittämisestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012:1,19, hakupäivä 12.4.2014.)

Yhteiskunnassa osallisuus tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asumiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Kaste-ohjelman toimenpiteenä on tukea riskiryhmien selviytymistä kehittämällä osallisuutta edistäviä työmuotoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012:1, 20, hakupäivä 12.4.2014.)

Kansallisten kehittämisohjelmien lisäksi palveluja pyritään kehittämään myös erilaisilla paikallisilla kehittämisohjelmilla. Terveempi Pohjois-Suomi- kansallinen käyttöönottohanke on käynnissä 1.3.2012 – 31.10.2014. Hankkeen tarkoituksena on tukea TerPS:n ensimmäisessä vaiheessa (TerPS1) kehitettyjen hyvien käytänteiden levittämistä ja juurruttamista pysyviksi käytänteiksi. TerPS2-hanke on tukemassa kuntien hyvinvointityötä kohti yhteisellä vastuulla suunniteltua, johdettua, toteutettua ja arvioitua poikkihallinnollista ja – toiminnallista kokonaisuutta. Jatkohanke

keskittyy hyvinvointirakenteiden tarkasteluun ja kehittämiseen ja sähköisen hyvinvointikertomuksen (eHVK) kansalliseen käyttöön. Tavoitteena on saada kunta- ja terveydenhuoltolakia toteuttava sähköinen hyvinvointikertomus hyödyntämään kuntaa ja kuntalaisia kaikkiin maamme kuntiin. (Pohjoispohjanmaan sairaanhoitopiiri 2014, hakupäivä 13.4.2014.)

2 OULUN KAUPUNKI

Oulun kaupunkistrategiassa Oulu määritellään Skandinavian pohjoisen pääkaupungiksi, jonka asukasluku on uusien kuntaliitosten myötä noin 195 000 asukasta. Vuoden 2013 alussa Oulun kaupunkiin liittyivät Haukipudas, Kiiminki, Oulunsalo ja Yli-Ii. Oululla on nuorekas ikärakenne, keski-ikä alueella on 36,7 vuotta johtuen muun muassa suuresta opiskelija- ja työnhakijamäärästä sekä korkeasta syntyvyydestä. (Pennanen 2014, hakupäivä 28.7.2014)

Oulun alueen työttömyys oli helmikuussa 2014 14,5 %, kun työttömyysaste koko maassa oli kesäkuussa 2014 9,2 % (tilastokeskus, hakupäivä 28.7.2014). Visiona uudessa Oulussa nähdään Oulu pohjoisen kumppanuusverkoston menestyvänä keskuksena. Vision toteuttamiseksi uuden Oulun on uskallettava erottua omien vahvuksiensa varassa ja toimittava kansainvälisesti. (Oulun kaupunki 2014a, hakupäivä 17.9.2014.)

Kuntien yhdistymisen oletetaan vahvistavan uuden Oulun tulopohjaa ja elinvoimaa elinkeinojen kehittämisen kautta. Oulun menoja pystytään puolestaan hillitsemään kuntapalvelujen tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tuottamisella, johon kuntaliitos antaa lisäedellytyksiä. Uusi Oulu on koko Pohjois-Suomen toiminnan ja talouden vetovoimainen keskus. (Oulun kaupunki 2014a, hakupäivä 17.9.2014.)

Uuden Oulun yhdistymisen tavoitteita on kirjattu yhdistymissopimukseen. Tavoitteita ovat muun muassa:

- kuntarakenteen, palvelurakenteen ja palveluiden kehittäminen
- elinvoiman ja toimintakyvyn vahvistaminen
- vahvan verkosto-Oulun rakentaminen
- yhdistyminen hyvä toteuttamien ja jatkuva arviointi

(Oulun kaupunki 2014a, hakupäivä 17.9.2014.)

2.1 Oulun kaupungin strategia

Oulun kaupunkistrategia sisältää tavoitetilan vuoteen 2020 ja sitä täsmentävät strategiset painopisteet ja -linjaukset sekä niiden onnistumista kuvaavat indikaattorit ja tavoitteet vuosille 2016 – 2020. Lisäksi kaupunkistrategia sisältää kaupungin arvopohjan. (Oulun kaupunki 2013a, 3, hakupäivä 1.7.2014.)

Kaupunkistrategia ei ole ainoastaan kaupunkiorganisaation strategia, vaan Oulun kaupunkiyhteisön strategia. Kaupunkistrategiassa todetaan, että kunta organisaationa ei yksin kykene toteuttamaan strategisia tavoitteita, vaan kuntalaiset ovat aktiivisina toimijoina strategian toteutumisen tekijöitä. Muita strategian toteutumisen tekijöitä ovat yritykset, järjestöt ja yhteisöt toiminnan ja palveluiden tuottajina. Kaupunki on toiminnan ja palveluiden järjestäjä ja tuottaja. (Oulun kaupunki 2013a, 3, hakupäivä 1.7.2014.)

Oulun kaupungin strategiatyössä on ollut osallistava valmisteluprosessi ja uuden Oulun asukkaiden on ollut mahdollista osallistua strategiatyöhön. Kaupunkistrategian valmisteluissa on huomioitu erityisesti nuorten näkökulma ottamalla valmisteluprosessiin mukaan niin sanotut haastajaryhmät, jotka muodostuivat pääosin ikäluokaltaan 1980 jälkeen syntyneistä. (Oulun kaupunki 2013a, 3, hakupäivä 1.7.2014.)

Asukkaiden osallistumisen oletetaan lisäävän yhteisöllisyyttä sekä vastuuta itsestään että läheisistään. Kaupunkistrategian mukaan kaupunkilaiset vastaavat itse hyvinvoinnistaan ja liikunnalla todetaan olevan suuri merkitys hyvinvoinnissa. (Oulun kaupunki 2013a, 3, hakupäivä 1.7.2014.)

Oulun kaupunki on omissa strategisissa ohjelmissaan nostanut osallisuuden merkittäväksi osaksi sosiaalipalvelujen kehittämistä. ”Uudessa Oulussa jokainen kuuluu ja vaikuttaa” on kuntalaisten osallisuuden ja vaikuttamisen ohjelma. Oulun kaupungissa kuntalaisten osallisuus ja vaikuttaminen perustuvat uuden Oulun yhdistymisen arvoille, joita ovat **vastuullisuus, kumppanuus, yhdenvertaisuus, luottamus ja rohkeus**. (Oulun kaupunki 2013a, 8, hakupäivä 13.4.2014).

Kaupunkistrategian mukaan kaupungin arvot ovat kuntalaisille yhteinen käsitys siitä mikä on arvokasta ja tärkeää. Lähtökohtana Oulun kaupungin arvojen valinnoille ovat olleet yhdistyvien kuntien sekä yhdistymissopimusten arvot. Oulun kaupungin arvot ovat rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. (Oulun kaupunki 2013a, 6, hakupäivä 1.7.2014.)

2.1.1 Uuden Oulun osallisuuden ja vaikuttamisen ohjelma

Uuden Oulun osallisuuden ja vaikuttamisen ohjelman tavoitteena on:

- Tasavertaisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen kuntalaisten osallisuudessa ja vaikuttamisessa
- Kehittää päätöksentekoprosessia siten, että kuntalaiset voivat osallistua ja olla vaikuttamassa jo asioiden valmisteluvaiheessa
- Kaikkia kuntalaisia kuullaan ja heikommassa asemassa olevien osallisuutta tuetaan sekä kannustetaan heitä osallistumaan
- Aktiiviset kiinteät ja alueelliset verkostot sekä asukkaiden, yhdistysten, järjestöjen, julkisten ja yksityisten palvelujen kanssa yhdessä tekeminen

Oulu pyrkii edellä mainittuihin tavoitteisiin kaikkien oululaisten, palvelujen järjestäjien ja tuottajien sekä poliittisten päättäjien kanssa yhdessä tekemisellä. (Oulun kaupunki 2011, hakupäivä 13.4.2014.)

2.1.2 Oulun kaupungin sähköinen hyvinvointikertomus

Hyvinvoinnin edistäminen kuuluu kunnan perustehtäviin. Lainsäädäntö velvoittaa kuntia raportoimaan vuosittain kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. (Oulun kaupunki 2013b, 2, hakupäivä 12.8.14.)

Sähköinen hyvinvointikertomus on tärkeä työväline kunnille, kun tavoitteena on suunnata toimintaa hyvinvointitiedolla johtamiseen ja tukea päätöksentekoa. Se on palvelujen ja kuntalaisten tilaa havainnollistava, väestöryhmittäin kohdentuva tiedolla johtamisen väline. Sähköinen hyvinvointikertomus on tärkeä osa kunnan strategista toiminnan ja talouden suunnittelua,

toteutusta sekä arviointia. Sen käyttöönoton tavoitteena on tukea kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Sähköinen hyvinvointikertomus myös mahdollistaa kansallisen, alueellisen ja kuntien välisen vertailun. (Pohjoispohjanmaan sairaanhoitopiiri 2012, hakupäivä 13.4.2014.)

Oulun kaupungin sähköistä hyvinvointikertomusta halutaan kehittää edelleen. Tavoitteena on, että yhä useamman kansalaisen hyvinvointikokemukset saadaan hyvinvointipalvelujen asiantuntijoiden ja johdon tietoon. (Niva, haastattelu 19.12.2013.)

2.1.3 Oulun hyvinvointikertomuksen sisältämän indikaattorit

Kunnat kokoavat tiedot indikaattoreista hyvinvointikertomukseen, johon sisällytetään myös suunnitelmaosio siitä, millaisia painopistealueita kunta saamansa indikaattoritiedon pohjalta sisällyttää seuraavien vuosien suunnitelmaan. Oulun kaupungin sähköinen hyvinvointikertomus vuosille 2013 – 2016 on luettavissa kaupungin Internet-sivuilta. (Oulun kaupunki 2013c, 2, hakupäivä 12.8.14.)

Opinnäytetyössämme keskitymme sähköisen hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosioon. Pyrimme löytämään vastauksen siihen, missä suhteessa kunnan valitsemat toimenpiteet kansalaisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja kohentamiseksi ovat tutkimusta varten haastateltujen kuntalaisten kokemuksiin. Hyvinvointisuunnitelmassa, joka on tehty vuosille 2013 -2016, toimenpiteet on jaettu kahteen päätavoitteeseen ja neljään alatavoitteeseen.

2.1.4 Sähköisen hyvinvointisuunnitelman sisältämät painopistealueet

Sähköinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2013 – 2016 on tiivistetty kahden päätavoitteen ja neljän alatavoitteen alle seuraavasti:

1. Kuntalaisten hyvinvointi, terveydentila ja elämäntapa paranevat

- kuntalaisten osallisuus, oma vastuu ja yhteisöllisyys vahvistuvat
- terve ja liikunnallinen elämäntapa vahvistuvat
- syrjäytyminen vähenee
- ja terveydentila paranee

2. Tehokkaat ja vaikuttavat palvelut järjestetään asiakaslähtöisesti

- olosuhteilla mahdollisesta kaupungin kestävästä kehitystä ja kuntalaisten hyvinvointia
- tehokkaat ja vaikuttavat palvelut järjestetään asiakaslähtöisesti
- ikäihmisten poikkitoiminnallisia ja ennaltaehkäiseviä palvelurakenteita kehitetään
- ja lasten, nuorten ja lapsiperheiden poikkitoiminnallisia ja ennaltaehkäiseviä palvelurakenteita kehitetään

Tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävät toimenpiteet on sisällytetty vuoden 2014 talousarvioon ja ne konkretisoituvat käyttösuunnitelmissa. (Oulun kaupunki 2013c, 16, hakupäivä 19.8.2014.)

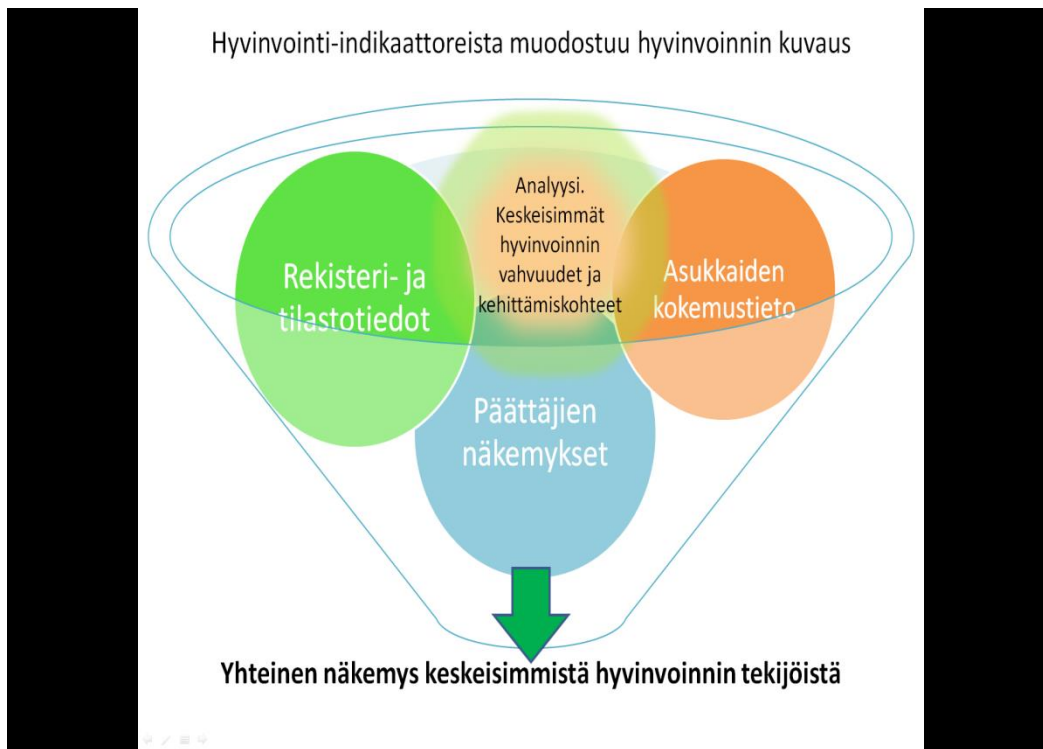
3 OPINNÄYTETYÖN KOKONAISTAVOITE

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Oulun kaupungin sähköisen hyvinvointikertomuksen kansalaislähtöisen tiedon tuottamisen malli. Nykyinen hyvinvointitutkimus lähtee siitä ajatuksesta, että kokonaisvaltainen käsitys kansalaisten hyvinvoinnista saadaan tutkimalla sekä kansallisesti kerättyä indikaattoritietoa että kokemuksellista hyvinvointia. Oulun kaupunki tekee valtuustokausittain hyvinvointikertomuksen, johon on kerätty tietoa kansalaisten hyvinvoinnista. Hyvinvointikertomus pitää sisällään myös hyvinvointiosion, joka sisältää ne toimenpiteet, joilla kansalaisten hyvinvointiin pyritään seuraavien vuosien aikana vaikuttamaan.

Oulun palvelumallin 2020 mukaan Oulun kaupunki on haasteellisessa tilanteessa kasvaneen väestömäärän, lisääntyvän työttömyyden, väestön ikääntymisen ja palvelutarpeiden lisääntymisen vuoksi. Kaupungin palveluja tullaan suuntaamaan entistä enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja niille kansalaisryhmille, jotka käyttävät hyvinvointipalveluja paljon. Viranhaltijat ja päättäjät ovat kiinnostuneita siitä, millaisia ovat paljon palveluja käyttävien kansalaisten kokemukset hyvinvoinnistaan. Hyvinvointipalvelujen asiantuntijan mukaan paljon palveluja käyttävien kuntalaisten ääni ei ole tullut riittävästi kuulluksi. Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut haluaa kehittää kokemuksellista hyvinvointitietoa kokoavan mallin, jossa kaikkien kansalaisten osallisuus mahdollistuu. (Niva, haastattelu 18.12.2013). Mallin kehittäminen sopii myös Oulun uuteen strategiaan.

Oulun kaupungin palvelustrategiassa on nimetty tavoitteita, jotka liittyvät kansalaisten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Nämä tavoitteet ovat:

- tasavertaisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen kuntalaisten osallisuudessa ja vaikuttamisessa
- päätöksentekoprosessin kehittäminen siten, että kuntalaiset voivat osallistua ja olla vaikuttamassa jo asioiden valmisteluvaiheessa.
- kaikkien kuntalaisten kuuleminen ja heikommassa asemassa olevien osallisuuden tukeminen sekä osallistumiseen kannustaminen.
- aktiiviset kiinteät ja alueelliset verkostot sekä asukkaiden, yhdistysten, järjestöjen, julkisten ja yksityisten palvelujen kanssa yhdessä tekeminen. (Oulun kaupunki 2011, hakupäivä 13.4.2014.)

Kuvio 2. Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen yhteinen näkemys hyvinvoinnin tekijöistä. (Niva, sähköpostiviesti 31.3.2014.)

Opinnäytetyömme on tutkimusavusteinen kehittämistyö. Tällainen lähestymistapa tuottaa uutta tietoa tutkittavan organisaation kehittämisen tueksi. Vaikkakaan ei ole täysin yksiselitteistä käsitystä siitä, mitä tutkimusavusteisella kehittämistyöllä tarkoitetaan, voidaan siinä nähdä omat erityispiirteensä. (Nylander & Kuronen-Mattila 2012, 18, hakupäivä 17.9.2104.)

Ensinnäkin työn lähtökohtana on olemassa oleva tutkimustieto ja teoria. Toiseksi tutkimustietoa ja teoriaa rikastetaan kehittämisinterventiolla. Kolmantena piirteenä on se, että kehittämisinterventio tuottaa käytännöllistä tietoa tutkittavan organisaation käyttöön. Lopputuloksena on joko rikastunutta teoretietoa tai käytännöntietoa. (Ramstad & Alasoini 2007, 7, hakupäivä 17.9.2014.)

Tämän opinnäytetyön teoreettisina lähtökohtina ovat olleet hyvinvoinnin ja osallisuuden teoreettiset määrittelyt ja niiden yhteiskunnalliset lähtökohdat. Viitekehykseen kuuluu myös se toimintaympäristö, jossa tutkimus toteutetaan. Olemme kuvanneet Oulun kaupungin hyvinvointipalveluja haasteineen ja kuvanneet myös sen kohdejoukon – paljon erilaisia

hyvinvointipalveluja käyttäviä kansalaisia - joiden kanssa tutkimustyötä tehdään. Toiminnalliset menetelmät, joilla tutkimustietoa kerättiin, ovat kehittämisinterventio, jonka avulla tuotettiin uutta tietoa hyvinvointipalvelujen asiantuntijoiden käyttöön. Työn lopputuloksena on rikastunutta tietoa – kehittämis ehdotus hyvinvointitiedon keräämiseksi erilaisia palveluja käyttäviltä kansalaisilta - työn tilaajaan eli Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen asiantuntijoiden käyttöön.

Tutkimusavusteinen kehittämistyö antaa useita mahdollisuuksia toteuttaa tutkimus käyttäen erilaisia tutkimusmetodeja. (Rantanen & Toikko 2009, 10, hakupäivä 17.9.2014). Tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään toiminnallisia menetelmiä aineiston keräämisen menetelmänä; kansalaisten osallisuuden lisääminen hyvinvointitiedon tuottamisessa Oulun kaupungin hyvinvointikertomukseen on koko työn keskeisin ajatus.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin toiminnallisten menetelmien avulla, jotka antoivat tutkittavilla mahdollisuuden tuottaa tietoa avoimesti, laajasti ja syvällisesti. Tutkittava aihe – osallistujien kokemuksellinen hyvinvointi – rajasi aihetta, mutta se ei rajannut vastauksia, kuten esimerkiksi strukturoitu kysely olisi rajannut. Työssä kerättiin kokemuksellista hyvinvointitietoa eli tutkijoina olimme kiinnostuneita tutkittavien kokemuksista; tämä on yksi laadullisen tutkimustyön lähtökohdista. (Varto 2005, 15, hakupäivä 7.8.2006).

Toiminnalliset menetelmät voidaan rinnastaa laadullisen tutkimuksen tyypilliseen aineistonkeruumenetelmään haastatteluun siinä mielessä, että molemmat ovat vuorovaikutustilanteita, joissa sekä tutkittavilla että tutkijalla on merkitystä tilanteen kulkuun. Tutkimustilanne, jossa tutkittavilta kysytään hyvin henkilökohtaisia asioita, on herkkä tilanne, jossa tutkijoiden on kyettävä luomaan myönteinen ja luottamuksellinen ilmapiiri (Saaranen – Kauppinen & Puusniekka, 2006, 55, hakupäivä 7.8.2014).

Ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä laadullista tutkimusta vaan laadullinen tutkimusote antaa useita vaihtoehtoja tutkimustehtävän valintaan, aineiston keruuseen ja sen analysointiin. Joitakin kriteerejä laadulliselle tutkimukselle on kuitenkin asetettu. (Menetelmävaraston tietovaranto, hakupäivä 7.8.2104.) Kysymykset olivat tarkoituksella avoimia, jotta ne eivät millään tavalla rajaisi vastaajien tuottamaa tietoa.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohdana on ajatus ihmisestä ainutlaatuisena yksilönä ainutlaatuisine kokemuksineen. Tutkimusasetelma pitää sisällään myös ajatuksen tutkittavan ja tutkijan elämisestä samassa tai samankaltaisessa kokemusmaailmassa. Tämä ilmiö on koko ajan mukana tutkimusprosessissa ja tutkijan on oltava tietoinen tästä. (Varto 2005, 15, hakupäivä 7.8.2006.)

Vaikkakin jokainen yksilö on ainutlaatuinen omine yksilöllisine kokemuksineen, on edellä mainituista seikoista johtuen mahdollista tehdä jonkinasteisia yleistyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan ensisijaisesti pyritä tutkimustulosten yleistettävyyteen vaan pyritään ymmärtämään jonkin tai joidenkin ihmisten kokemus- ja merkitysmaailmaa. (Laine 2010, s. 28 – 31).

Pyrimme tutkimuksessamme saamaan tietoa haastateltavien hyvinvointiin liittyvistä kokemuksista, joten tutkimuksemme täyttää tässä mielessä laadullisen tutkimuksen kriteerit. Myös kokemusten merkityksellisyys ja yhteisöllisyys ovat osa tutkimustamme, joten siltäkin osin tutkimuksemme täyttää laadullisen tutkimuksen kriteerit. Tutkimuksessamme käytetty aineiston keruumenetelmä – toiminnalliset menetelmät – sopii laadulliseen tutkimukseen. Aineiston analyysissä on myös käytetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä.

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, vastaavatko kansalaisten hyvinvointikokemukset kaupungin Hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosioon kirjattuja toimenpiteitä ja toisaalta tuottaa tietoa erilaisten palveluiden käyttäjien osallisuuden lisäämismahdollisuuksista. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää erilaisten kansalaisryhmien arjessa selviytymistä sekä heidän mahdollisuuttaan osallistua hyvinvointitiedon tuottamiseen.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksellisessa osiossa olemme keränneet tietoa kokemuksellisesta hyvinvoinnista.

Tutkimuskysymykset, joilla kansalaisten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan pyrittiin kokoamaan, muotoutuivat seuraaviksi:

1. Millainen on erilaisissa elämäntilanteissa olevien kansalaisten arjessa selviytyminen?
2. Miten erilaisissa elämäntilanteissa olevat kansalaiset haluaisivat jatkossa osallistua hyvinvointitiedon tuottamiseen?

Tutkimuskysymykset johdettiin siitä ajatuksesta, että palvelun käyttäjät ovat itse parhaita arvioimaan omaa tilannettaan ja tuen ja avun tarvetta. Näiden kysymyksen avulla saatua tietoa verrataan niihin tavoitteisiin, joita Oulun kaupunki on Hyvinvointikertomuksessaan seuraaville vuosille painottanut.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaiset mahdollisuudet erilaisissa elämäntilanteissa olevilla kansalaisilla on auttaa toisia kansalaisia. Hyvinvointiteorioiden mukaan yksilön hyvinvointiin liittyvät

muun muassa sellaiset seikat kuin sosiaaliset suhteet ja itsensä merkitykselliseksi kokeminen. Tutkimuksella haluttiin myös saada osallistujien mielipiteet siitä, millä tavalla he haluaisivat jatkossa osallistua tiedon tuottamiseen Oulun kaupungin Hyvinvointikertomuksessa. Toisaalta pyrittiin myös saamaan vahvistusta sille, että juuri toiminnalliset menetelmät – jotka ovat tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä – tukevat paljon palveluja käyttävien henkilöiden osallisuutta. Näiden tietojen pohjalta on mahdollista kehittää malli kansalaisten osallisuuden lisäämiseen hyvinvointitiedon tuottamisessa.

4.3 Kohdejoukon valinta ja aineiston keruu

Tutustumalla hyvinvointitutkimuksiin ja käsityksiin hyvinvoinnista päädyimme kysymään kansalaisten arjen hyvinvointikokemuksista, koska hyvinvointi syntyy arjen kokemuksissa, kuten tutkija Anu Raijas toteaa tutkimuksessaan. Hänen tutkimuksensa koski yksilön kokemuksia arjestaan, sen sujuvuuteen liittyvistä seikoista, eri toimintojen tuottamasta tyydytyksestä sekä yksilön kokemaa luottamusta yhteiskunnan toimintaan. (Raijas 2008, hakupäivä 7.8.2014.)

Kehittämistehtävämme kohderyhmän valintaan vaikuttivat kaksi tekijää. Ensinnäkin Oulun kaupungin viranhaltijat ovat todenneet, että kun hyvinvointikertomusta varten on aiemmin koottu tietoa kansalaisilta, tietoa ei ole kovinkaan runsaasti saatu. Lisäksi on koettu, että tieto on ollut suhteellisen pintapuolista rajoittuen lähinnä palvelujen riittämättömyyteen tai niiden riittävyteen. Toiseksi on todettu, että todennäköisesti tietty ryhmä palvelujen käyttäjistä on aliedustettuna kokemuksellisen hyvinvointitiedon tuottamisessa. Ne kansalaiset, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja käyttävät runsaasti palveluja, eivät ole riittävästi saaneet ääntään kuuluville.

Haastattelukysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Mitkä ovat niitä arjen voimavaroja, jotka tukevat sinua arjessa selviytymisessä?
2. Mitkä pulmat/haasteet/ongelmat vaikeuttavat sinua arjessa selviytymisessä?
3. Millaista apua/tukea tarvitsisit ja millaista apua/tukea olisit valmis antamaan muille?
4. Millä tavoin haluaisit jatkossa osallistua hyvinvointikertomuksen tekemiseen?

Kysymyksiä muotoillessamme lähdimme liikkeelle oletuksesta, että yksilön hyvinvointiin liittyvät seikat ovat toisaalta ihmiseen itseensä liittyviä ja toisaalta hänen ympäristöönsä liittyviä. Olettamuksemme oli myös se, että yksilön elämysmaailmassa on seikkoja, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan mutta myös seikkoja, jotka heikentävät sitä. Olimme kiinnostuneita myös siitä, miten yhteisöllisyys näkyy tutkittavien kokemuksissa eli millaista tukea he olisivat valmiita toiselle antamaan ja millaista tukea olisivat valmiita ottamaan vastaan.

Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää millaiset mahdollisuudet erilaisissa elämäntilanteissa olevilla kansalaisilla on auttaa toisia kansalaisia. Hyvinvointiteorioiden mukaan yksilön hyvinvointiin liittyvät muun muassa sellaiset seikat kuin sosiaaliset suhteet ja itsensä merkitykselliseksi kokeminen. Tutkimuksella haluttiin myös saada osallistujien mielipiteet siitä, millä tavalla he haluaisivat jatkossa osallistua tiedon tuottamiseen Oulun kaupungin Hyvinvointikertomuksessa. Toisaalta pyrittiin myös saamaan vahvistusta sille, että juuri toiminnalliset menetelmät – jotka ovat tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä - tukevat haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden osallisuutta. Näiden tietojen pohjalta on mahdollista kehittää malli kansalaisten osallisuuden lisäämiseen hyvinvointitiedon tuottamisessa.

Tutkimuksessamme käytimme toiminnalliset menetelmiä, jotka voidaan rinnastaa avoimeen haastatteluun. Samat periaatteet pätevät molempiin ja ne on samalla tavalla otettava huomioon.

Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman avoimiksi ja valmiita vastausvaihtoehtoja ei annettu. Esitetyt kysymykset toki aina rajaavat vastauksia mutta niillä saadaan kuitenkin luotettavampi tieto haastateltavan omista kokemuksista kuin strukturoiduilla kysymyksillä. Haastattelun aikana haastateltavalle pyritään antamaan mahdollisimman paljon tilaa ja tilanteesta pyritään tekemään luonnollinen ja keskustelunomainen. Koska pyritään saamaan esille haastateltavan kokemuksia, on kysyttävä mahdollisimman konkreettisia asioita (Laine 2010, s. 37 – 39).

Tutkimuksemme haastateltavat valittiin tietyn periaatteen mukaan. Heidän tuli olla paljon hyvinvointipalveluja käyttäviä ja lisäksi oli huomioitava, että eri ikäluokat tulivat huomioiduksi Oulun kaupungin elämänkaarimallin mukaisesti. Nämä lähtökohdat olivat tutkimuksen tilaajan määrittelemiä. Tutkijoina meidän oli määriteltävä, mitä haastateltavilta kysytään, jotta heidän aito

kokemuksensa tulee esiin. Toiseksi jouduimme määrittelemään, millä tavalla kysytään eli valitsemaan haastattelutilanteeseen tietynlaisen menettelytavan.

Päädyimme kysymään arjen hyvinvointiin liittyviä seikkoja, koska hyvinvointi syntyy arjen kokemuksissa, kuten tutkija Anu Raijas toteaa tutkimuksessaan. Hänen tutkimuksensa koski yksilön kokemuksia arjestaan, sen sujuvuuteen liittyvistä seikoista, eri toimintojen tuottamasta tyydytyksestä sekä yksilön kokemaa luottamusta yhteiskunnan toimintaan. (Raijas 2008, hakupäivä 7.8.2014).

Kysymyksiä muotoillessamme lähdimme liikkeelle oletuksesta, että yksilön hyvinvointiin liittyvät seikat ovat toisaalta ihmiseen itseensä liittyviä ja toisaalta hänen ympäristöönsä liittyviä. Olettamuksemme oli myös se, että yksilön elämysmaailmassa on seikkoja, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan mutta myös seikkoja, jotka heikentävät sitä. Olimme kiinnostuneita myös siitä, miten yhteisöllisyys näkyy tutkittavien kokemuksissa eli millaista tukea he olisivat valmiita toiselle antamaan ja millaista tukea olisivat valmiita ottamaan vastaan.

Kehittämistehtävämme keskeisin teema on osallisuus. Näin ollen aineiston keruumenetelmäksi valikoituivat toiminnalliset menetelmät, joilla osallisuus mahdollistui. Toiminnallisista menetelmistä pyrimme valitsemaan sellaiset, jotka antavat osallistujille mahdollisimman paljon tilaa tuottaa tietoa avoimesti. Ennen varsinaista tapaamista olimme laittaneet osallistujille tietoa etukäteen tulevasta tapaamisesta ja sen sisällöstä. Tämä tapahtui kyseisten paikkojen työntekijöitten välityksellä paitsi työllisyystalo Pölkässä, jossa toinen meistä kävi tapaamassa mahdollisia tutkimukseen osallistujia Pölkän työntekijöiden ehdotuksesta. Byströmin talolle, jossa nuoret naiset kokoontuivat, emme saaneet sovittua tapaamisaikaa, joten siellä aineisto kerättiin paikan työntekijöiden ohjauksella.

Ennen varsinaista työskentelyä esittelimme erilaisia vaihtoehtoja haastattelun toteuttamiseksi ja osallistajat valitsivat haluamansa tavan. Haluttu tapa löytyi yleensä nopeasti ja joissakin tapauksissa osa osallistui yhteiseen tiedon tuottamiseen, joissakin osa osallistujista halusi vastata henkilökohtaisesti kirjoittamalla vastauksensa ja antamalla sen suoraan meille opiskelijoille. Olimme valinneet toiminnallisiksi menetelmiksi useita vaihtoehtoja: Cafe learning-menetelmän, Mind Map-menetelmän, kuuntelevan keskustelun, kuvakollaasin ja draaman.

Learning cafe-menetelmä eli oppimiskahvila sopii monenlaisten asioiden käsittelyyn. Vaikkakin se on tarkoitettu lähinnä oppimiseen ja ideointiin, voidaan sitä käyttää myös kokoamaan erilaisia näkemyksiä annetusta aiheesta. Menetelmän perusajatus on, että usealle pöydälle on koottu paperia, kyniä, erivärisiä tusseja ja mahdollisesti erivärisiä muistilappuja. Osallistujat jaetaan ryhmiin, jotka kiertävät pöydissä. Jokaisessa pöydässä on puheenjohtaja, jonka johdolla kyseisessä pöydässä käydään ennen annettua aihetta läpi ja kirjataan ajatuksia, ideoita ja näkökulmia isolle paperille. Sovitun ajan kuluttua (yleensä 15 – 20 minuuttia työskentelyä yhdessä pöydässä) ryhmät vaihtavat seuraavaan pöytään, tutustuvat edellisen ryhmän aikaansaannoksiin ja jatkavat siitä omilla ajatuksillaan ja ideoillaan. Puheenjohtaja, joka pysyy samassa pöydässä koko ajan, pitää huolen siitä, että keskustelijat pysyvät aiheessa ja kirjaavat tuotoksensa ylös. Lopuksi eri pöytien tuottama materiaali kootaan yhteen. (Innokylä, 2014, hakupäivä 11.8.2014.)

Miellekartta eli mind map on ideointia ja asioiden jäsentämistä varten suunniteltu esitysmuoto, jonka nykyaikaisen muodon luojana ja popularisoijana pidetään englantilaista Tony Buzania (1974). Se on visuaalinen esitysmuoto halutusta aiheesta ja sitä voidaan käyttää opiskelun ja erilaisen suunnittelun tukena. Työskentely aloitetaan kirjoittamalla käsiteltävä asia keskelle paperia ja aletaan vähitellen lisäämään siihen mieleen tulevia ajatuksia ja käsitteitä. Isompiin ajatuskokonaisuuksiin liitetään pienempiä ja asioita voidaan tuoda esille käyttämällä esimerkiksi värejä ja nuolia kertomaan asioiden suhteista. (Virtuaali Ammattikorkeakoulu 2009, hakupäivä 11.8.2014.)

Kuvakollaasia voidaan pitää taideterapeuttisena toimintana. Se perustuu tietoisien mielen ja alitajunnan yhteistyöhön. Kuvien avulla voidaan kertoa unelmista, tavoitteista, ideoita ja tuottaa jotakin uutta. Kuvat valitaan niin, että kertovat tekijän kokemuksista ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Kuvia voidaan valita useista eri lähteistä ja liittää niitä luovasti toisiinsa. Kootuista kuvista käydään keskustelua joko yksin tai ryhmissä ja keskustelu kirjataan ylös. (Järvilehto & Kiiski toim. Laine 2010, hakupäivä 11.8.2014.)

Sosiodraaman avulla voidaan tutkia jotakin aihetta, tiettyä sosiaalista tilannetta tai tutkia osallistujista koottua ryhmää. Ryhmän ohjaaja voi jakaa roolit tai osallistujat valitsevat roolinsa itse.

Kaikkien osallistujien näkökulmat otetaan huomioon. Työskentelyn aikana voi esiin nousta voimakkaita tunteita. Draama päätetään yhteiseen keskusteluun, jossa pohditaan draaman esiin nostamia tunteita ja kokemuksia. (Virtuaali Amk 2009, hakupäivä 11.8.2014.)

Yhdeksi vaihtoehdoksi valitsimme **kuuntelevan keskustelun eli dialogin**. Tällaisessa keskustelussa keskeisin ajatus on, että ammatti-ihminen ei voi etukäteen tietää toisen ajatuksia, tarpeita tai toiveita vaan hänen on kyettävä aidosti kuuntelemaan häntä. Dialogi on avointa ja suoraa puhetta, jossa tavoitellaan yhteistä ymmärrystä. Keskustelijat hyväksyvät myös sen, että ei ole olemassa yhtä oikeaa totuutta, vaan jokaisella keskusteluun osallistujalla on oma totuutensa. Kun kyseessä on asiakkaan ja asiantuntijan välinen dialogi, asiakas kykenee yleensä näkemään ja kokemaan selkeästi sen, kuunteleeko asiantuntija häntä. Asiantuntija viestittää omalla puheellaan, ilmeillään ja eleillään, onko hän aidosti kiinnostunut asiakkaan ajatuksista ja kokemuksista. Dialogin katsotaan olevan voimaannuttava työskentelytapa, koska onnistuessaan se antaa läsnäolijoille tunteen kuulluksi tulemisesta. (Kasvunkumppanit 2014, hakupäivä 12.8.2014.)

Tutkimuksen käytännön toteutus noudatteli kaikissa paikoissa hyvin pitkälle samaa kaavaa. Esittelimme itsemme ja kerroimme jotakin omasta taustastamme. Kerroimme tutkimuksesta ja siitä, mihin sillä pyritään. Kerroimme myös, mihin tutkimustuloksia käytetään ja että tutkimukseen osallistutaan nimettömänä. Korostimme myös sitä, että osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistuja voi itse valita, millä tavalla tutkimukseen osallistuu. Osallistujaryhmät oli valittu kahden periaatteen mukaan: vastauksia tuli saada jokaisesta ikäryhmästä ja vastaajien tuli olla paljon palveluja käyttäviä henkilöitä.

Perheiden ääni kuuluu Ensi- ja Turvakodin osallistujien kautta sekä myös alueellisten yhteistyöryhmien kautta. Nuorten ääni tulee kuultavaksi Poikien talon osallistujien, Walkers-nuorisokahvilan osallistujien sekä Byströmin nuorten naisten ryhmän kautta. Työkäisten kokemukset tulevat esille Työllisyystalo Pönkän, Hyvän Mielen talon sekä Kiviharjun kuntoutus klinikan kautta. Myös alueellisten yhteistyöryhmien tapaamisissa kuultiin työkäisten kokemuksia. Ikääntyvien kokemukset tulevat esiin alueellisten yhteistyöryhmien kautta ja vanhusneuvoston keräämien kokemusten kautta. Alueelliset yhteistyöryhmät valikoituivat siten, että mukaan pyrittiin saamaan erilaisia kaupunginosia: keskusta – kauempana sijaitseva lähiö, lapsiperhealue –

ikäntyviä runsaasti, ”vanha” kaupunginosa – Ouluun liittynyt uudempi kaupunginosa. Osittain valintoihin vaikutti myös yhteistyöryhmän koordinaattorin halukkuus toteuttaa tutkimus omalla alueellaan. Kokoonumispaikka oli joka kerta se paikka, missä ryhmä oli muutenkin tottunut kokoontumaan.

4.3.1 Alle 18-vuotiaiden nuorten osallistuminen tutkimukseen

Walkers-toiminta on ennaltaehkäisevää ja ammatillisesti ohjattua nuorisotyötä, jossa innostetaan tavallisia aikuisia liikkeelle vapaaehtoistyöntekijöiksi. Walkersissa keskeisin toimija on koulutetuista aikuisista vapaaehtoistyöntekijöistä koostuva ryhmä. Walkers tavaramerkin omistaa Aseman lapset ry, toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta. Kävijät ovat alle 18-vuotiaita nuoria ja yleensä paikalle kokoontuu tietty joukko, jotka ovat työntekijöille tuttuja. Toimintailtoina tehdään myös jalkautuvaa katutoimintaa. (Rotuaarin Kulukijat ry. 2012, hakupäivä 29.7.14.)

Aineiston kerääminen toteutettiin käytännössä niin, että kun paikalle oli paikan vastaavan työntekijän mukaan tullut tavanomainen määrä nuoria (noin 35 nuorta), esittelimme itsemme ja kerroimme tutkimuksestamme. Seuraavaksi esittelimme osallistumisvaihtoehdot. Suurin osa nuorista osallistui kirjoittamalla ajatuksiaan pitkällä pöydällä olevaan isoon paperiarkkiin. Kysymykset, joihin haimme vastausta, oli sijoitettu paperin eri kohtiin ja nuoret vastasivat kysymykseen kerrallaan ja siirtyivät sitten seuraavan kysymyksen kohdalle. Kuvakollaasin vastausvaihtoehdoksi valitsi vain kaksi nuorta.

Nuoret tarvitsivat motivointia ja kannustusta keskustellessaan ja kirjatessaan vastauksia. Olimme tutkijoina läsnä ja pyrimme lisäkysymyksillä virittämään lisää ajatuksia ja keskustelua. Olimme etukäteen miettineet sosiodraamaa yhtenä vaihtoehtoisena tapana kerätä materiaalia, mutta emme esittäneet sitä nuorille. Tila ei olisi sallinut sitä ja myös se, että nuoret eivät muodostaneet yhtenäistä joukkoa, estivät sen. Aikaa kysymysten vastaamiseen oli varattu 1,5 tuntia.

4.3.2 Poikien ja nuorten miesten osallistuminen tutkimukseen

Poikien talo on turvallinen paikka 12 – 28 vuotiaille pojille ja nuorille miehille, jonne voi tulla minkä asian vuoksi tahansa ja halutessa voi asioida nimettömästi. Poikien talolla jokainen kohdataan yksilöllisesti jokaisen omat voimavarat huomioiden. Poikien talo on syrjintä- ja kiusaamisvapaa alue, jossa jokainen kohdataan yhdenvertaisina riippumatta sosiaalisesta, etnisestä, kulttuurisesta taustasta tai siitä mihin uskoo, mitä ajattelee tai kenestä tykkää. Poikien talo Oulussa on Ray:n ja Oulun Seudun Setlementti Ry:n tukemaa. (Oulun settlementti ry 2014, hakupäivä 29.7.14.)

Poikien talolla kokoontuu useita erilaisia ryhmiä, jotka koostuvat nuorista pojista ja nuorista aikuisista miehistä. Paikan työntekijöiden ehdotuksesta tapasimme päivällä kokoontuvaa nuorten aikuisten miesten ryhmän, johon tuli neljä osallistujaa. Esiteltyämme itsemme kerroimme tutkimuksesta ja esittelimme eri tavat osallistua tutkimukseen. Osallistujat halusivat käydä aiheista yhdessä keskustelua paitsi yksi osallistuja, joka halusi lisäksi vastata kirjallisesti. Myös paikan työntekijät (1 ohjaaja ja yksi opiskelija) osallistuivat työskentelyyn. Kävimme kysymykset läpi kirjoittaen vastaukset näkyville isolle paperille ja täydensimme niitä tarpeen mukaan. Ryhmä tarvitse motivointia ja keskustelutukea sekä meiltä tutkijoilta että paikan työntekijöiltä mutta tuotti lopulta runsaasti ajatuksia ja kokemuksia.

4.3.3 Nuorten naisten osallistuminen tutkimukseen

Byströmin nuorten palvelut tarjoavat oululaisille alle 30-vuotiaille nuorille ohjausta, tietoa ja tukea erilaisissa elämäntilanteissa. Byströmillä etsitään yhdessä ratkaisuja nuorta askarruttaviin asioihin. Nuori voi käydä paikan päällä, soittaa sekä asioida verkkopalveluissa. (Oulu kaupunki 2014b, hakupäivä 31.7.2014.)

Aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi emme päässeet tapaamaan Byströmin nuorten naisten ryhmää vaan laitoimme kysymykset sinne kirjallisena. Samassa yhteydessä kerrottiin tutkimuksesta ja siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaukset annetaan nimettömänä. Kysymykset oli käyty ryhmän tapaamisessa läpi ryhmän ohjaajan kanssa ja kirjalliset vastaukset toimitettiin meille. Ryhmässä oli kuusi nuorta naista.

4.3.4 Tuen tarpeessa olevien lapsiperheiden osallistuminen tutkimukseen

Oulun ensikoti on kodinomainen lastensuojeluyksikkö, jossa tehdään ennaltaehkäisevää, valmentavaa, korjaavaa ja kuntouttavaa lastensuojelutyötä sekä vanhemmuuden arviointia. Ensikotiin voi tulla erilaisissa vauvan- ja lapsenhoitoon sekä vanhemmuuteen liittyvissä ongelmatilanteissa, hoitajaksolle voivat tulla myös isät. Ensikodin tavoitteena ovat perheessä olevien myönteisten voimavarojen vahvistaminen, vaikeuksien ehkäiseminen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, jaksoon sisältyy myös tarvittavien tukitoimien arviointia. Ensikodin työmenetelmissä yhdistyvät käytännön toiminta ja terapeutin työskentely. Hoitajaksolle tehdään yhdessä vanhempien kanssa yksilöllinen hoitosuunnitelma. Työmenetelminä ovat omaohjaajakeskustelut, erilaiset vanhemmuutta ja vuorovaikutusta tukevat ryhmät sekä videointi varhaisen vuorovaikutuksen tukena. Lisäksi jaksoon kuuluu myös yhteistyö perheen verkoston kanssa. Ensikotiin hakeudutaan ottamalla suoraan yhteyttä ensikotiin tai kunnan sosiaalitoimen kautta. Maksusitoumus tarvitaan aina oman kunnan sosiaalitoimelta. Ensikodin hoitajaksolle voi tulla jo raskausaikana. (Oulun ensi- ja turvakoti ry 2014, hakupäivä 7.9.14.)

Ensikodilla on muun muassa erilaista ryhmätoimintaa ja pyysimme työntekijöitä miettimään, mikä voisi olla sopivin ryhmä osallistumaan tutkimukseemme. Ryhmäksi valikoitui äitien ryhmä, jossa oli neljä äitiä). Ryhmän työskentelyn käynnistyminen oli aluksi työlästä. Tämä johtui ensinnäkin siitä, että äideille ei ollut riittävästi tiedotettu tutkimuksesta. Toiseksi äidit hoitivat välillä lapsiaan, joten keskustelu katkeili välillä ja ryhmän koostumus vaihteli. Esittelyjen ja osallistumisvaihtoehtojen kertomisen jälkeen – joista ryhmä valitsi yhdessä keskustelun – ryhmä kuitenkin alkoi tuottamaan kokemuksiaan runsaasti. Ajatukset ja kokemukset koottiin isoille papereille, jotka olivat koko ajan osallistujien nähtävillä. Näin voitiin tarpeen tullen palata jo käsiteltyyn kysymykseen ja täydentää sitä.

4.3.5 Päihdekuntoutujien osallistuminen tutkimukseen

Kiviharjun kuntoutusyksikkö on Oulun kaupungin päihdeyksikkö, jossa asiakkailta on mahdollisuus vieroitus- ja kuntoutushoitoon. Lääke- ja huumevieroitukseen tullaan avohoidon työntekijän tai lääkärin läheteellä, esim. A-klinikalta tai Nuorten päihdeasema Redi 64:lta. Tavoitteena hoidolle on asiakkaan fyysisten ja psyykkisten vieroitusoireiden helpottaminen ja hoito. (Oulun kaupunki 2012a, hakupäivä 31.7.2014.)

Sovimme vierailustamme Kiviharjuun paikan työntekijöiden kanssa. Pyysimme heitä miettimään, mikä olisi sellainen ryhmä, jota voisimme tulla tapaamaan ja mikä olisi sopivin aika. Ryhmäksi valikoitui aikuisten päihteidenkäyttäjien ryhmä, joka oli jo kokoontunut aiemmin ryhmätapaamisiin. Pyysimme työntekijöitä kertomaan tulostamme ja kysymään ryhmän halukkuutta osallistua tutkimukseen.

Paikalle saapui kahdeksan ryhmäläistä. Esittelyjen ja tutkimuksen selvittämisen jälkeen kerroimme tavoista, joilla tutkimukseen voi osallistua. Yhtä henkilöä lukuun ottamatta ryhmäläiset halusivat käydä avointa keskustelua aiheesta; yksi ryhmäläisistä halusi kirjoittaa vastaukset meille suoraan erilliselle paperille. Kysymykset yksi kerrallaan laitettiin isolle paperille näkyville ja Mind Map-menetelmää käyttäen ajatuksia ja kokemuksia ryhdyttiin keräämään yhdessä näkyviin. Keskustelu oli aluksi vaimeaa mutta mitä pitemmälle päästiin, sitä avoimempaa ja runsaampaa se oli. Esiin tulleet asiat olivat näkyvillä ja niihin voitiin tarpeen tullen palata ja täydentää vastauksia. Aikaa tapaamiseen oli ryhmäläisten toiveesta varattu yksi tunti mutta se ei riittänyt vaan aikaa käytettiin 1,5 tuntia.

4.3.6 Osatyökykyisten osallistuminen tutkimukseen

Oulussa sijaitsevan klubitalo Pönkän toiminnan tavoitteena on edistää osallisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla matalan kynnyksen kohtaamispaikka paikka, jossa jokainen voi kokea yhteisöllisyyttä, saada vertaistukea ja opetella työntekoa klubitalon töissä. Pönkän toiminta perustuu vapaaehtoiseen jäsenyyteen ja on ensisijaisesti tarkoitettu työkyvyttömyyseläkkeellä oleville ihmisille, jotka eivät saa tukea arkeen tai työllistymiseen minkään muun tahon kanssa. (Nuorten ystävät 2014, hakupäivä 28.7.14.)

Pönkän työntekijöiden ehdotuksesta menimme paikan päälle kertomaan tutkimuksestamme ja pyytämään vapaaehtoisia osallistumaan siihen. Toteutus tapahtui heti esittelyn jälkeen. Osallistujat, joita oli yhdeksän, halusivat vastata jokainen omalle paperilleen mutta vastatessaan kysymyksiin he myös keskustelivat sekä tutkijan kanssa että keskenään. Yksi vastaajista halusi kertoa kokemuksensa sähköpostin välityksellä. Aikaa oli varattu 1,5 tuntia ja sen ajan osallistujat käyttivät. Osa osallistujista halusi jo vastauspaperin palautettuaan keskustella tutkijan kanssa aiheesta ja tällöin he myös täydensivät vastauksiaan.

4.3.7 Mielenterveyskuntoutujien osallistuminen tutkimukseen

Hyvän Mielen talolla tehdään ennaltaehkäisevää, korjaavaa ja vahvistavaa mielenterveystyötä, jonne jokainen voi tulla tutustumaan tai viettämään aikaa milloin vain. Hyvän Mielen talon olohuone Helmessä voi istua, juoda kupin kahvia tai lukea lehtiä ja jutella ihmisten kanssa. Hyvän Mielen yksi tärkeä perustehtävä on omaistoiminta. Toiminta on pääasiassa osallistujille maksutonta ja toimintaan Hyvän Mielen talo saa tukea Raha-automaattiyhdistykseltä. (Hyvän Mielen talo 2014, hakupäivä 28.7.14.)

Hyvän Mielen talolla kokoontuu monenlaisia ryhmiä ja pyysimme työntekijöitä informoimaan tutkimuksestamme talolla kävijöille ja pyytämään heitä osallistumaan tutkimukseen. Työntekijöiden ehdotuksesta laitoimme myös kirjallisen esitteen tutkimuksesta etukäteen.

Ryhmään osallistui kaikkiaan kuusi henkilöä. Esittelyn ja osallistumisvaihtoehtojen jälkeen ryhmäläiset valitsivat Mind-map - menetelmän. Keskustelun aloittaminen oli vaikeaa, koska yksi osallistuja kysyi useita kysymyksiä, jotka eivät liittyneet aiheeseen. Kesken keskustelun hän yhtäkkiä ilmoitti, ettei voisi jäädä pitempään. Ryhmään tuli toinen henkilö, joka oli myöhästynyt tilaisuudesta ja halusi osallistua. Keskusteluun oli varattu tunti, jonka ryhmäläiset käyttivätkin. Ryhmässä oli yksi henkilö, joka olisi halunnut keskustelun vielä jatkuvan.

4.3.8 Työikäisten ja ikääntyvien osallistuminen tutkimukseen

Työikäisten ja ikääntyvien osallistuminen tutkimukseen toteutettiin alueellisten yhteistyöryhmien kautta. Oulu on jaettu 21 suuralueeseen ja jokaisella alueella toimii kaikille avoin yhteistyöryhmä. Suuralueet koostuvat useista kaupunginosista, näistä tietoa. Oulun kaupungin asukkailla on mahdollisuus osallistua alueelliseen toimintaan ja asuinalueitaan koskevaan päätöksentekoon kullakin alueella koolle kutsuttavissa aluekokouksissa ja alueellisissa yhteistyöryhmissä. Yhteistyössä ovat edustettuina asukkaat, asukasyhteisöjä, yhdistyksiä ja järjestöjä ja muita julkisia palveluja, alueen yrittäjiä ja Oulun kaupungin luottamushenkilöitä. (Oulun kaupunki 2012b, hakupäivä, 18.8.2014.)

Yhteistyöryhmiin voi osallistua vaikka osallistumalla vain yksittäiseen tilaisuuteen tai tapahtumaan. Halutessaan asukkaat voivat liittyä yhteistyöryhmän sähköpostilistalle, jolloin he saavat tietoa oman alueensa ja laajemmin kaupungin ajankohtaisista asioista sekä yhteistyöryhmän toiminnasta. (Oulun kaupunki 2012c, hakupäivä 18.8.2014.)

Oulunsalo on liittynyt Ouluun vuoden 2013 alusta. Oulunsalon suuralueeseen kuuluvat Oulunsalo, Kylänpuoli ja Salonpää. Suuralueen väestömäärä 1.1.2014 oli 9723 henkilöä. (Oulun kaupunki 2012d, hakupäivä 18.8.2014.) Sovimme yhteistyöryhmän koordinaattorin kanssa käytännön järjestelyistä. Tapahtumaa mainostettiin kunnan eri ilmoitustauluilla ja paikallislehdessä. Kokoontumispaikkana oli tavallisuudesta poiketen Nuorisotalo, yleensä alueryhmä kokoontuu Oulunsalo-talossa. Paikalle saapui 20 henkilöä. Kokouksen esityslistalla oli muitakin käsiteltäviä aiheita ja osallistujien olikin aluksi vaikea orientoitua vastaamaan tutkimuksen kysymyksiin. Aineiston keruumenetelmäksi esitimme Cafe Learning-menetelmää mutta osallistujat halusivat työstää vastauksensa perinteisinä ryhmätöinä. Ryhmät muodostuivat niitä pöytäkunnista, missä kukin sattui istumaan. Osallistujat edustivat lähinnä keski-ikäisiä ja ikääntyviä kuntalaisia. Työskentelyajaksi ryhmäläiset toivoivat puolta tuntia ja sen he vastaamiseen käyttivät.

Pateniemi-Herukka edustaa niin sanottua vanhaa Oulua ja samalla keskustasta kauempana olevaa lähiötä. Pateniemen suuralueeseen kuuluu: Herukka, Pateniemi ja Rajakylä. Suuralueella on asukkaita 12 486. Alueellinen yhteistyöryhmä kokoontuu useita kertoja vuodessa. (Oulun kaupunki 2102e, hakupäivä 18.8.2014.) Tieto kokouksesta oli mennyt alueen asukkaille sähköpostilla. Kokoontumispaikkana oli Honkapirtti, joka kaupungin on omistama rakennus. Asialistalla oli myös muita aiheita kuin tutkimuksemme ja tutkimuksen tekemiseen oli aikaa noin tunti. Paikalla oli 16 henkilöä ja toteutustavaksi osallistujat valitsivat ryhmätyöskentelyn, jonka aikana he kävivät kysymykset yksitellen läpi. Ryhmät muodostuivat spontaanisti ja osallistujat olivat lähinnä keski-ikäisiä ja ikääntyviä kuntalaisia.

Kaukovainio-Hiirosen alue edustaa aluetta, joka on suhteellisen lähellä keskustaa ja on toisaalta vanha kaupunginosa mutta jossa on myös uudempaa asutusta. Kaukovainio-Hiirosen suuralueeseen kuuluvat Hiironen ja Kaukovainio. Alueella on asukkaita 6530, asuinkuntia on 3805, joista yhdenhengen talouksia on 2123. (Oulun kaupunki 2102f, hakupäivä 18.1.2014.) Kokouksesta tiedotettiin asukkaille lehti-ilmoituksella ja lisäksi sähköpostilla. Kokoontumispaikkana oli alueen Monitoimitalo. Myös tässä kokouksessa asialistalla oli muitakin aiheita ja tutkimukseen saatiin

käyttää aikaa noin tunti. Osallistujia oli runsaasti, 105 henkilöä, joten työskentelymenetelmän valinta oli työskentely isoissa ryhmissä pöytäkunnittain. Esiteltyämme itsemme ja aiheen osallistujat työskentelivät ryhmissä vastaten aina yhteen kysymykseen kerrallaan.

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineistoa voidaan analysoida useiden erilaisten menetelmien avulla. Päädyimme analysoimaan tuloksia teemoittelun avulla. Kirjoitimme saadut vastaukset sellaisenaan yhteen tiedostoon pyrkien mahdollisimman tarkasti pitäytymään alkuperäisessä, haastateltavien tuottamassa aineistossa. Lukiessamme näin koottua aineistoa alkoivat tietyt aiheet ja seikat tulla esille ja aineistosta pystyi muodostamaan selkeitä teemoja. (Jyväskylän yliopisto 2014, hakupäivä 7.8.2014.)

Aineistoa analysointiin käyttäen sisällönanalyysi - menetelmää. Sisällönanalysointi on laadullisen tutkimuksen perinteinen analyysimenetelmä. Sen avulla on mahdollista analysoida joko kirjallisen tai suullisen aineiston sisältöä. Tavoitteena on luoda aineistosta kokonaisuus, joka kuvaa tiivistetysti tutkittavilta sadun tiedon merkityksiä, seurauksia ja erilaisia yhteyksiä. Sisällönanalyysin avulla pyritään luomaan sellainen kokonaisuus, jonka perusteella on mahdollista tehdä selkeitä johtopäätöksiä. (Verne liikenteen tutkimuskeskus 2014, hakupäivä 20.10.214.)

Aineistoa luettiin läpi useaan kertaan ja sen jälkeen siitä poimittiin keskeisimmät ilmaisut, jotka sitten ryhmiteltiin sisällön saman-kaltaisuuksien mukaan alaluokiksi. Saaduista alaluokista muodostettiin pääluokkia, jotka nimettiin niiden sisältöä kuvaavin termein. Aineisto luettiin vielä uudelleen ja tarkistettiin, sopivatko kaikki ilmaisut johonkin luokkaan tai sopisiko jokin ilmaisu useampaan kuin yhteen luokkaan. Luokittelu on kuvattu taulukkoihin.

5 TULOKSET

Olemme koonneet tutkimustulokset taulukkoihin, joista näkee, millä tavalla luokat on muodostettu. Ensimmäisessä taulukossa on kuvattu arjen selviytymiseen vaikuttavat tekijät.

Taulukko (nro 1) Arjen selviytymiseen vaikuttavat tekijät

Pääluokka	Alaluokat
Riittävä toimeentulo	<ul style="list-style-type: none">• Rahanpuute• Sosiaalinen luototus• Toimeentulotuen hakeminen
Tehokkaat, oikea-aikaiset palvelut	<ul style="list-style-type: none">• Saatavuus ja palveluiden piiriin pääsy• Tiedon saanti oikeista palveluista• Inhimillinen kohtelu• Mahdollisuus käyttää julkista liikennettä• Asiakkaan oma arvio palvelutarpeistaan huomioiden
Yksinäisyyden torjuminen ja yhteisöllisyys	<ul style="list-style-type: none">• Verkoston puuttuminen• Naapuruussuhteiden puuttuminen• Kulkuyhteyksien puute• Toimintakyvyn rajoitukset• Vertaisryhmään osallistumisen mahdollisuus• Mahdollisuus osallistua eri organisaatioiden järjestämään toimintaan• Ennaltaehkäisevä työ
Terveys ja sitä tukevat palvelut	<ul style="list-style-type: none">• Osallistumisen mahdollisuus• Palvelujen piiriin pääsy, niiden laatu ja määrä• Kokoontumispaikat ja niiden riittävyys sekä niihin osallistumismahdollisuudet• Tiedon saanti terveyttä tukevista tapahtumista
Asuinalueen ominaisuudet	<ul style="list-style-type: none">• Luonto ja sen antamat mahdollisuudet virkistäytymiseen• Ympäristön esteettömyys• Esteettinen ympäristö• Väljästi rakennettu ympäristö

Riittävä toimeentulo

Tutkimusaineiston mukaan riittävä toimeentulo tuki arjessa selviytymistä ja riittämätön toimeentulo taas hankaloitti sitä. Rahanpuute vaikeuttaa arjessa selviytymistä. Rahanpuute näkyy monella tavalla: ei ole varaa bussilippuihin, ei voi osallistua liikuntaan tai muuhun vapaa-ajan toimintaan, lasten harrastustoimintaa joutuu rajoittamaan tai nuori ei voi jatkaa harrastustaan rahanpuutteen vuoksi. Osa osallistujista sai toimeentulotukea ja he kokivat, että vaikkakin tuen hakeminen on helpottunut sähköisten palvelujen myötä, sen hakeminen on edelleen liian monimutkaista muun muassa mukaan toimitettavien liitteiden vuoksi. Tässäkin nousi esille rahakysymys: kun ei ole rahaa, ei voi mennä kirjastoon tulostamaan eikä kotona rahanpuutteen vuoksi ole tulostinta. Mahdollisuus saada sosiaalista luottoa auttaisi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevia henkilöitä. Suhteellisen pienellä summalla heillä olisi mahdollisuus saada taloutensa kuntoon ja näin he välttyisivät velka- ja pikalainakierteeltä. Riittävä toimeentulo tuli esille paljon palveluja käyttävien osallistujien vastauksissa kun taas suuralueista ainoastaan Oulunsalossa toimeentulo tuli esille. Oulunsalon suuralueen vastaajat kertoivat riittävän toimeentulon tarkoittavan joko työtä tai muuta turvattua toimeentuloa yksilöimättä sitä sen tarkemmin.

Tehokkaat, oikea-aikaiset palvelut

Tutkimusaineiston mukaan kunnan järjestämillä palveluilla on suuri merkitys arjessa selviytymisessä. Epäkohtina nousivat esille palvelujen saatavuuden vaikeus ja riittävän tiiviin tuen saaminen oikea-aikaisesti. Kokemus oli, että asiakasta ei kuultu riittävästi eikä luotettu hänen omaan arvioonsa palvelun tarpeesta; tämä nousi esille etenkin lastensuojelupalveluja käyttävien että päihde- ja mielenterveyspalveluja käyttävien kokemuksena. Joskus tukea ei saanut ollenkaan, joskus sitä sai vasta siinä vaiheessa, kun omat voimavarat olivat jo hyvin vähissä, että oli siirryttävä raskaampien palvelujen piiriin. Toisaalta vastaajat myös kertoivat, että apua ja tukea on joskus vaikea ottaa vastaan ja tarvittaisiin hyvin määrätietoista toimintaa viranomaisten taholta.

Tiedon saanti eri palveluista koettiin myös ongelmalliseksi ja arkea hankaloittavaksi tekijäksi. Vastaajat toivat myös esille sen, että vaikkakin taloudellinen tuki helpottaa elämää kovasti, tarvittaisiin enemmän tukea myös muihin asioihin, kuten esimerkiksi erilaisten lomakkeiden

täyttämiseen. Paljon palveluja käyttävän henkilön on vaikea tarttua toimeen ja ymmärtää, mitä lomakkeita tarvitaan ja millä tavalla ne tulisi täyttää tarvittavaa palvelua hakiessa.

Tutkimusaineiston mukaan viranomaisilta toivottiin myös inhimillistä suhtautumista, ”että kohdeltaisiin ihmisenä, ei asiakkaana”. Luottamuksellisten asioiden kertominen koettiin vaikeana, koska taustalla oli pelko joutumasta leimatuksi ja pelko siitä, että viranomaisen siirtää henkilön järeämpien palveluiden piiriin.

Mahdollisuus käyttää edullisia julkisia kulkuneuvoja tuki arjessa selviytymistä monella tapaa. Sen koettiin olevan suorassa yhteydessä vastanneiden psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin; riippumatta iästä oman auton käyttömahdollisuutta ei ollut monellakaan, jolloin julkisen liikenteen merkitys korostui. Osa henkilöistä oli kokenut palveluliikenteen käyttömahdollisuuden omaa jaksamistaan tukevana ja vastaavasti osa toi esille, että ei ollut mitään mahdollisuutta päästä osallistumaan esimerkiksi harrastustoimintaan, kun palveluliikennettä eikä muutakaan kulkuyhteyttä ei ollut.

Yksinäisyyden torjuminen

Tutkimusaineiston mukaan sosiaalisten suhteiden merkitys korostui jokaisessa vastausryhmässä. Perhe, ystävät, sukulaiset ja naapurit koettiin omaa arjessa selviytymistä tukevinä asioina. Mikäli näitä tuen lähteitä ei ollut – niin kuin vastaajilla ei kaikilla ollut – arjessa selviytymisen koettiin vaikeutuvan. Suuri osa vastaajista nosti yksinäisyyden yhdeksi eniten arkea vaikeuttavaksi tekijäksi.

Aineiston mukaan yksinäisyys johtui siis siitä, että lähiverkosta – perhettä, sukulaisia, ystäviä, naapureita - ei ollut tai se ei enää kyennyt tukeaan antamaan. Lähi-toiminta-ympäristössä ei ollut luonnollisia ihmiskontakteja eli esimerkiksi yhteyttä naapuriin ei ollut tai naapurit olivat kaukana. Osallistuminen järjestettyyn ryhmätoimintaan oli vaikeaa, koska kulkuyhteydet olivat puutteellisia. Vastaajat kokivat myös, että ryhmätoimintoihin oli vaikea lähteä oman huonon fyysisen tai psyykkisen kunnon vuoksi. Vertaisryhmään osallistuminen koettiin yleisesti hyvin vahvasti arkea tukevaksi toiminnaksi. Tutkimusaineiston mukaan muuhunkin kuin omaan vertaisryhmään osallistuminen koettiin tärkeänä. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi sitä, että päihteidenkäyttäjä voisi osallistua muuhunkin kuin hänelle tarkoitettuun toimintaan.

Yksinäisyyden kokeminen arkea hankaloittavana tekijänä nousi esille alueilla, joilla asuu paljon yksinäisiä vanhuksia, kuten Kaukovainio-Hiirosen alueella. Myös Pateniemi-Herukan alueella ja Oulunsalossa yhteisöllisyys koettiin arkea tukevana voimavarana ja sen puute arkea hankaloittavana tekijänä. Vastaajien mukaan lähiyhteisöllä on suuri merkitys yksinäisyyden poistamisessa, mutta myös eri organisaatioiden järjestämä toiminta koettiin tässä suhteessa tärkeäksi. Pateniemi-Herukan alueella vastaajat kokivat huolenaiheena seurakunnan suunnitelmat poistaa tilojaan. Pateniemi-Herukan alueella tuotiin erityisesti esille ennalta ehkäisevän toiminnan merkitys arjen selviytymisessä etenkin nuorten kohdalla.

Terveys ja sitä tukevat palvelut

Tutkimusaineiston mukaan oma terveys tai puutteet siinä koettiin arkea tukevana tai sitä hankaloittavana seikkana. Sekä fyysinen että psyykinen kunto nousivat esille. Hyvä psyykinen ja fyysinen terveys mahdollisti palvelujen käyttämisen, osallistumisen yksinäisyyttä torjuvaan yhteisölliseen toimintaan sekä mahdollisti arjen askareista suoriutumisen. Osalla tutkittavista oli mahdollisuus osallistua erilaisiin liikuntaryhmiin, osa liikkui omatoimisesti. Fyysisen ja psyykkisen terveyden ollessa heikko osallistuminen hankaloitui.

Vastaajien mukaan omaan terveydentilaan vaikutti se, kuinka oikea-aikaisia ja tukevia sekä asiakaslähtöisiä palvelut olivat. Aineiston mukaan palvelujen piiriin pääsyllä ja sillä, että palvelua sai riittävän pitkäkestoisesti, oli merkitystä riippumatta ikäryhmästä; ainoastaan nuorten ryhmässä tämä ei noussut esille.

Tutkimusaineiston mukaan paljon palveluja käyttävät henkilöt kaipaavat ”matalan kynnyksen” paikkoja, jonne voisi pistäytyä ja jossa saisi olla muunakin kuin oman viiteryhmänsä edustajana. Varsinkin mielenterveyteen tällä katsottiin olevan suuri merkitys. Huono taloudellinen tilanne sekä riittämättömät tai puuttuvat kulkuyhteydet vaikeuttivat tai estivät osallistumisen tällaiseen terveyttä tukevaan toimintaan.

Kaukovainio- Hiirosen alueella koettiin olevan harrastustiloja, mutta niitä ei ollut riittävästi, eivätkä ne sovellu kaikille käyttäjäryhmille, esimerkiksi liikuntarajoitteisille. Vastaajien mielestä alueelta on huonot liikenneyhteydet keskeemmälle kaupunkia hoitamaan asioita ja tämä hankaloittaa

arjessa selviytymistä. Tiedon saaminen muun muassa erilaisista tapahtumista ja palveluista oli puutteellista ja se omalta osaltaan hankaloitti arkea.

Kaukovainio-Hiirosen alueella on paljon palvelujen saatavuuteen liittyviä tekijöitä, jotka joko tukivat arjessa selviytymistä tai hankaloittivat sitä. Tällaisina palveluina mainittiin terveyspalvelut, kauppa, pankki ja kirjasto. Vastaajat kokivat sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsyn olevan hankalaa, varsinkin kun ajan varaaminen tapahtuu sähköisesti ja kaikilla ei ole mahdollisuus hoitaa asioita sähköisesti. Osallistujat toivat myös esille harrastustilojen riittävyden ja sopivuuden monenlaisille käyttäjille. Liikunta- ja harrastustilojen aukioloaikojen koettiin olevan puutteellisia ja hankaloittavan arjessa selviytymistä. Tiedon saannin koettiin olevan puutteellista, jolloin osallistuminen erilaisiin toimintoihin ja hakeutuminen erilaisten palveluiden piiriin vaikeutui ja osaltaan vaikeutti arjessa selviytymistä.

Myös Pateniemi-Herukan alueella palveluiden saatavuuteen liittyvät tekijät joko tukivat tai hankaloittivat arjessa selviytymistä. Terveyspalveluiden poistuminen alueelta aiheutti tyytymättömyyttä ja sen koettiin hankaloittavan arkea; riittämättömät kulkuyhteydet korostavat tätä, koska kaikilla ei ole mahdollisuutta oman auton käyttöön hakeutuessaan eri palveluihin. Toisaalta Palveluliikenne Onniin oltiin tyytyväisiä, samoin toimiviin nettiyhteyksiin. Toisaalta aineisto osoittaa, että nettiyhteyksissä ja niiden toimivuudessa on eroja alueen sisällä, koska niiden toimimattomuus nostettiin esiin yhtenä arkea hankaloittavana tekijänä. Kirjasto ja laboratoriopalvelut koettiin tärkeinä arjen sujumisen kannalta ja niiden pelättiin häviävän alueelta ja entisestään hankaloittavan arkea. Yksittäisenä seikkana mainittiin työntekijän poistaminen Palokan palvelukeskuksesta, joka lisäsi turvattomuutta alueella.

Oulunsalon yhteistyöryhmän osallistujat toivat esille monta palveluihin liittyvää yksittäistä seikkaa, jotka joko tukivat selviytymistä tai vaikeuttivat sitä. Tällaisia olivat muun muassa puutteet julkisissa kulkuyhteyksissä, teiden auraamatta jättäminen sekä palveluiden siirtyminen ydinkeskustaan ja hintojen nousu alueella. Osallistujat kokivat, että lääkäriin pääseminen oli vaikeutunut ja esimerkiksi hammaslääkäriin jonot olivat pitkiä. Vastaajat kokivat Varjakan tilan lakkauttamisen ja kuntosalin lakkauttamisen vaikeuttavan arjessa selviytymistä. He myös kertoivat ilmaisilla kuljetuksilla uimaan olevan omaa arjessa selviytymistä tukeva tekijä.

Asuinalueen viihtyisyys

Ympäristöön liittyvät seikat tulivat esille kaikissa suuralueryhmissä. Palveluiden käyttäjäryhmissä tämä teema ei tullut esille. Kaukovainio-Hiirosen alueen vastaajat löysivät ympäristöön liittyvistä seikoista paljon arkea tukevia tekijöitä. Alue on väljästi rakennettu ja esteetön. Alue koettiin myös esteettiseksi, jolloin se tuki arjessa selviytymistä. Toisaalta alueen keskusta pidettiin epäviihtyisänä ja turvattomana. Myös Oulunsalossa alueen luonto koettiin arjen selviytymistä tukevana tekijänä ja tarjoavan monia mahdollisuuksia harrastus- ja virkistystoimintaan. Samoin oli Pateniemi - Herukan alueella.

Taulukko (nro 2) Arjen tuen tarpeet ja valmius auttaa toisia

Pääluokka	Alaluokat
Taloudellinen tuki	<ul style="list-style-type: none"> • Työ • Suora rahallinen tuki • Työn ja opiskelun yhteensovittaminen • Työn ja perheen yhteensovittaminen
Konkreettinen apu arkeen	<ul style="list-style-type: none"> • Kodinhoitoon liittyvät asiat • Asiointiapu • Lapsiperheiden tukeminen • Esteetön rakentaminen • Riittävät palvelut • Tiedon saanti • Tukea viranomaisten kanssa toimiseen • Oman kokemusosaamisen käyttäminen • Vaihtoehtoisia palveluja
Vuorovaikutteiset ihmiskontaktit	<ul style="list-style-type: none"> • Vaihtoehtoja vertaisryhmätoiminnalle • Yhteisöllisyyden tukeminen • Hyväksyntää ja ymmärrystä • Tuen ja avun saaminen yksinäisyyden lievittämisessä • Luottohenkilön saaminen alueelle
Vertaistuki	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollisuus osallistua vertaisryhmään • Tukea ryhmään osallistumiseen
Vapaaehtoistoiminta	<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmätoimintojen ohjaaminen

Taloudellinen tuki

Tutkimusaineiston mukaan ne, joilla ei ollut työpaikkaa tai työpaikka oli lyhytaikainen ja sen jatkuvuudesta oli epävarmuutta, kokivat pysyvän työsuhteen auttavan arjessa selviytymisessä. Suora rahallinen tuki helpottaisi monen arjessa selviytymistä eli vastaajat kokivat nykyisen toimeentulonsa olevan riittämätöntä. Työn ja opiskelun sekä työn ja perhe-elämän

yhteensovittaminen oli tutkimusaineiston mukaan haasteellista ja hankaloitti arjessa selviytymistä taloudellisen tilanteen heiketessä, mikäli opiskelija työskenteli opintojensa lomassa tai työssäkäyvä henkilö halusi käyttää perhevapaita.

Konkreettinen apu arkeen

Sekä paljon palveluja käyttävien vastauksissa että alueellisten yhteistyöryhmien vastauksissa konkreettisen avun saaminen arkeen koettiin arkea tukevana tekijänä. Apua kaivattiin siivoukseen, lastenhoitoon sekä kaupassa ja asioilla käyntiin. Kaukovainio-Hiirosen alueella kaivattiin apua ja tukea arjen askareista suoriutumiseen. Liikuntarajoitteiset ja ikääntyneet henkilöt tarvitsevat käytännön apua suoriutuakseen arkipäivästään. Riittäväillä kuljetuspalveluilla olisi arkea helpottava merkitys, samoin hissien saaminen helpottaisi liikkumista. Avun ja tuen antajana voi olla lähiverkosto, mutta tämän puuttuessa avun ja tuen tulisi tulla vapaaehtoisilta, naapureilta ja sosiaalipalveluista, kuten kotipalvelusta. Konkreettista apua kaivattiin myös erilaisten lomakkeiden täyttämiseen; se koettiin haasteellisena ja näin vaikeuttavan arkea.

Vastaajat myös löysivät monia konkreettisia avun muotoja, joilla tukea kanssaihmissä. Lapsille oltiin valmiita toimimaan "varamummoina" ja päiväkodeissa järjestämään lapsille lukuhetkiä sekä kierrättämään lastenvaatteita. Tutkittavat kertoivat olevansa valmiita avustamaan vanhuksia erilaisissa tilanteissa. Tutkittavat kertoivat olevansa valmiita ohjaamaan erilaisia harrasteryhmiä omien taitojensa mukaan sekä tuottamaan päättäjille kokemustietoa.

Tutkimusaineiston mukaan Kaukovainio-Hiirosen alueen asukkaat olivat valmiita antamaan monenlaista apua ja tukea kanssaihmisille: arjen askareista suoriutumiseen, asiointiin, siivoukseen, kuljetuspalveluihin, pieniin remonttitoihin. Myös yhteisten työkalujen hankintaan oltiin valmiita osallistumaan, mikäli joku organisoisi niiden kunnossapidon. Asukkaat haluaisivat myös osallistua yhteisten alueiden kunnossapitoon. Tutkimusaineiston mukaan alueen asukkaat hyötyisivät yhteistä ilmoitustaulusta, koska tällöin tiedon saanti helpottuisi. Yksityisyrittäjän pitämä lounaspaikka tarjoaisi vaihtoehdon asukastuvalla toimivan lounaspaikan rinnalle. Kaukovainio-Hiirosen alueen yhteinen olohuone antaisi mahdollisuuden kokoontua yhteen ja osallistua monenlaisiin ryhmätoimintoihin. Osa toiminnoista voisi olla vapaaehtoisten ohjamaa.

Pateniemi-Herukka alueella konkreettisina asioina aineistosta nousi esille naapuriapu annettava lumenluonti- ja kaupassakäyntiapu. Aineiston mukaan niin sanottu kylänvanhin helpottaisi alueen asukkaiden arkea tapaamalla heitä henkilökohtaisesti ja huolehtimalla, ettei kukaan jäisi yksin. Vastaajat kertoivat alueella olevan paljon pahoinvoivia nuoria, joille tarvittaisiin lisää kokoontumistiloja ja vanhuksia, jotka tarvitsisivat apua muun muassa kaupassakäyntiin. Tutkimusaineiston mukaan Pateniemi-Herukka suurlueryhmään osallistujat olivat valmiita apuaan ja tukeaan kanssaihmisille vapaaehtoistoimintaa ja vuorovaikutusta lisäämällä.

Aineiston mukaan Oulunsalossa oltiin valmiita antamaan apua ja tukea monenlaisessa muodossa: ystävänpalvelua, postinhakua, nurmikon leikkausta, lumenaurasta, pihan hiekoittamista, tiedon jakamista, kuljetuspalveluita ja ATK-ohjausta. Tutkimusaineiston mukaan alueella oltiin valmiita tekemään vapaaehtoistyötä monenlaisessa muodossa.

Tutkimusaineiston mukaan Oulunsalon alueella kaivattiin myös konkreettista apua, kuten kotiapua perheille ja vanhuksille. Aineiston mukaan yksityisteiden kunnossapitoon tarvittaisiin apua (auraus). Alueen kulkuyhteyksiin toivottiin parannusta muun muassa siten, että City-bussia liikennöisi alueella.

Vuorovaikutteiset ihmiskontaktit

Tutkimusaineiston mukaan vuorovaikutteisia ihmiskontakteja kaivattiin lisää. Lapsiperheiden vanhemmat kertoivat tarvitsevana aikuisseuraa. Vaikka tutkittavat kertoivat tarvitsevansa vertaistukea arkea helpottamaan, he toisaalta kertoivat kaipaavansa muitakin ystäviä kuin ”entisiä käyttäjiä”. Tutkittavat kertoivat, että mikäli ymmärrys mielenterveyskuntoutujia ja päihteidenkäyttäjiä kohtaan heidän ympäristössään lisääntyisi, heidän arjessa selviytymisensä helpottuisi. He kaipaisivat myös hyväksyntää itseään kohtaan ja apua mielekkääseen toimintaan osallistumisessa. Arjen selviytymistä tukisivat myös ”matalan kynnyksen” paikat, joihin olisi helppo kokoontua.

Tutkimusaineiston mukaan Kaukovainio-Hiironen alueen suurryhmään osallistujat olivat huolestuneita yksinäisyydestä, joka on heidän mukaansa muun muassa monen vanhuksen osana alueella. Tähän vastaajat kokivat voivansa antaa apuaan ja tukeaan. Aineiston mukaan tällä

alueella apua ja tukea kaivattiin nimenomaan yhteisöllisyyden tukemiseen ja siihen, että ihmiset voisivat enemmän olla tekemisissä toistensa kanssa. Vapaaehtoistoiminnan lisäämisen katsottiin olevan merkityksellistä arjessa jaksamisessa.

Vertaistuki

Tutkimusaineiston mukaan tutkittavat kokivat vertaisryhmään osallistumisen yleisesti hyvin vahvasti arkea tukevaksi toiminnaksi. Toisaalta tutkittavat kokivat, että joskus jo vertaisryhmän tapaamiseen lähteminen oli heille liian työlästä ja silloin he jäivät yksin.

6 POHDINTA

6.1 Luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta tuo tutkimukseen luotettavuutta ja tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava totuudenmukaisesti ja selvästi. Esimerkiksi haastattelu- ja havaintotutkimuksessa kerrotaan paikoista ja olosuhteista, joissa aineisto kerättiin. Samoin kerrotaan haastatteluihin käytetty aika, virhetulkinnat haastattelussa ja tutkijan oma arviointi tilanteesta. Laadullisen aineiston analyysissä on tärkeää luokittelujen tekeminen ja lukijalle olisi kerrottava luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. (Hirsijärvi ym. 2011, 227.) Olemme parhaamme mukaan kuvanneet raportissa tutkimuksen eri vaiheet sekä käytetyt menetelmät. Olemme myös kertoneet tietoa käymistämme paikoista ja olosuhteista, joissa aineistoa kerättiin. Raportoinnissa kerroimme myös tutkimukseen käytetyn ajan ja osallistujien määrän sekä oman arviomme tilanteista. Otimme tutkimuspaikkoihin yhteyttä hyvissä ajoin ja sovimme tutkimuskerrasta ohjaajien kanssa. Tutkimukseen osallistujat saivat tiedon mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen ohjaajien kautta.

Raportointivaiheessa olemme pyrkineet kuvaamaan tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman tarkasti. Tutkimustuloksia raportoidessamme olemme kuvanneet luokat ja alaluokat, jotta lukija voi hahmottaa miten luokat on muodostettu. Tutkimuspaikoista kokoamme kirjallisen aineiston säilytimme huolellisesti ja tuhosimme raportoinnin jälkeen.

6.2 Eettinen pohdinta

Olemme noudattaneet tutkimuksenteossa eettisesti hyvää tieteellistä käytäntöä. Kehittämistehtävällemme on haettu asianmukaisesti lupa Oulun ammattikorkeakoulusta sekä kehitettävästä yhteistyötaholta Oulun hyvinvointipalveluilta. Tätä edelsi keskustelu yhteistyötahon kanssa.

Tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys. Tutkimuskohdetta tai – ongelmaa valittaessa kysytään, miksi työhön ryhdytään ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan. Aihetta valittaessa nousevat seuraavat kysymykset pohdittavaksi: tulisiko valita vai välttää muodinmukaisia aiheita sekä valitako aihe joka on helppo toteuttaa, muttei ole erityisen tärkeä. Miten tulisi ottaa huomioon aiheen yhteiskunnallinen merkitys? (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2011, 24 – 25.) Aiheemme valintaan vaikutti ensisijaisesti aiheen ajankohtaisuus. Koimme, että aiheemme on yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen.

Hyvää tieteellistä käytäntöä voidaan loukata monella tavalla. Ihmistieteissä erityisesti tiedonhankintatavat ja koejärjestelyt aiheuttavat eettisiä ongelmia. Ihmisarvon kunnioittaminen tulee olla tutkimuksessa lähtökohdana. Antamalla ihmisille mahdollisuuden päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen, pyritään kunnioittamaan ihmisten itsemääräämisoikeutta. On myös selvitettävä, miten henkilöiden suostumus hankitaan, millaisia riskejä heidän osallistumiseensa sisältyy ja mitä tietoa heille annetaan. (Hirsijärvi ym. 2011,25.) Opinnäytetyssämme ihmisarvoa on kunnioitettu päätöksellä, että tutkittavat osallistuivat nimettöminä ja raportoinnissa ei voida yhdistää tuloksia tutkimuspaikkoihin. Tutkittavien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin antamalla tutkittaville mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua. Tutkimukseen osallistujille kerrottiin tilaisuuksien alussa osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja siitä, mihin saatuja tutkimustuloksia käytetään ja miten.

Raportointi ei saa olla puutteellista tai harhaanjohtavaa ja käytetyt menetelmät on selostettava huolellisesti. Myös tutkimuksen puutteet on tuotavan julki. (Hirsijärvi ym. 2011, 26.) Olemme selostaneet raportoinnissa huolellisesti käytetyt menetelmät ja alkuperäisiä havaintoja olemme kirjoittaneet tuloksia vääristämättä. Noudatimme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinneissa.

Opinnäytetyömme suunnittelimme, toteutimme ja raportoimme yksityiskohtaisesti. (Hirsijärvi 2011,24.)

6.3 Tulosten tarkastelu

Tarkastelemme tutkimustuloksia kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin pyrimme löytämään vastauksen tutkimuskysymykseen, millä tavalla kansalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa Oulun kaupungin hyvinvointikertomuksessa voidaan lisätä. Toiseksi tarkastelemme tutkimustuloksia siinä valossa, vastaavatko kansalaisten tuottamat hyvinvointiin liittyvät kokemukset niitä tavoitteita ja toimenpiteitä, joita kaupunki on valinnut seuraavien vuosien painopistealueiksi ja jotka esitellään Oulun kaupungin hyvinvointikertomuksessa.

6.3.1 Miten kansalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa voidaan lisätä

Oulun kaupungin viranhaltijat ja päättäjät haluavat lisätä kansalaisten osallisuutta kokemuksellisen hyvinvointitiedon tuottamisessa. Kokemuksellista hyvinvointitietoa on koottu aiemminkin, mutta eri palvelujen käyttäjien kokemuksellista tietoa ei ole saatu riittävästi koottua. Tästä syystä Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen viranhaltijat esittivät kehittämistyön aiheeksi sellaisen mallin kehittämisen, jolla kansalaisten osallisuutta kokemuksellisen hyvinvointitiedon tuottamisessa saataisiin lisättyä. (Niva, haastattelu, 2013.)

Tutkimustulosten mukaan paljon erilaisia palveluja käyttävät kansalaiset osallistuivat ja tuottivat tietoa hyvinvointikokemuksistaan. Kuten edellisessä luvussa esitellyt tulokset osoittavat, tutkittavat tuottivat sekä kirjallista tietoa että puhuivat paljon arjen hyvinvointikokemuksistaan. Tieto, mitä he tuottivat, poikkeaa siitä aiemmin kootusta kokemuksellisesta hyvinvointitiedosta, jonka Oulun kaupunki on koontanut käyttäen muun muassa otakantaa.fi-kyselyä. Tietoa on aiemmin koottu myös eri kansalaisjärjestöjen kautta. Edellä mainittujen kanavien kautta on Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen asiantuntijan mukaan saatu tietoa lähinnä palvelujen riittävydestä ja riittämättömyydestä. (Niva, haastattelu, 2014.) Vastaajat tuottivat tietoa lähinnä omasta asuinalueestaan ja siihen liittyvistä palveluista, kun taas tässä tutkimuksessa tutkittavat tuottivat tietoa henkilökohtaisesta arjen selviytymistä.

Osallisuus ja hyvinvointi liitetään tutkimuksissa ja erilaisissa kunnallista päätöksentekoa ohjaavissa laissa ja ohjelmissa kiinteästi yhteen, myös yleisessä keskustelussa aiheesta. Näyttää kuitenkin olevan niin, että osallisuus jää useimmiten asiakkaan kuulemisen tasolle ja aito osallistuminen

palvelujen arviointiin ja kehittämiseen on valitettavan vähäistä. (Era 2013,123, hakupäivä 19.4.2014.)

Oulun kaupunki on aiemmin kerännyt kansalaisten kokemuksellista hyvinvointitietoa muun muassa nettikyselyllä ja alueellisten yhteisryhmien kautta. Tällöin kyselyt on tehty hyvin strukturoituina ja kysymykset ovat suuntautuneet pitkälti siihen suuntaan, että kansalaiset ovat vastanneet kertomalla mielipiteitään ja kokemuksiaan asuinalueensa hyvinvointipalveluiden määrästä ja laadusta. (Niva 2013, 18.12.2014.) Kuten aiemmin totesimme, nykyisten tutkimustulosten mukaan tämän ei katsota riittävän, mikäli halutaan monipuolista tietoa hyvinvoinnista. On siis löydettävä uusia keinoja ja toteuttamismalleja hyvinvointitiedon keräämiseen.

Ryhmistä saadun palautteen mukaan ryhmä koettiin helppona ja luotettavana tapana puhua. Ryhmäläisten mukaan asetelma, jossa ei ollut kysymys asiakas – virkamies suhteesta, antoi enemmän mahdollisuuksia kertoa henkilökohtaisista asioista. Ryhmähetken alussa useissa ryhmissä oltiin epävarmoja siitä, millaisia vastauksia tulisi tuottaa ja mistä asioista keskustellaan. Ryhmässä mietittiin ja pohdittiin vastauksia yhdessä ja jokainen rohkaistui vuorollaan puhumaan. Ryhmissä syntyi paljon puhetta ja vertaistuen merkitys koettiin tärkeänä.

Johtopäätöksenä todetaan, että kansalaisten osallisuutta hyvinvointitiedon tuottamisessa on mahdollista lisätä. Tutkimuksessa käytetyillä toiminnallisilla menetelmillä näyttäisi olevan ratkaiseva merkitys osallisuuden lisäämisessä. Toiminnalliset menetelmät antavat ryhmälle mahdollisuuden tuottaa tietoa yhdessä. Tilanteessa, jossa tutkija ja tutkittava tapaavat kasvoitusten, saadaan yksityiskohtaista tietoa tutkittavalta. Tällöin tutkijalla on mahdollisuus palata alkuperäiseen aiheeseen, tehdä syventäviä kysymyksiä ja rohkaista omalla persoonallaan tutkittavia osallistumaan.

6.3.2 Vastaavatko kansalaisten hyvinvointikokemukset hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosiossa olevia tavoitteita

Olemme tutkimuksessamme tarkastelleet kansalaisten hyvinvointikokemuksia arjen selviytymiseen vaikuttavien tekijöiden kannalta. Olemme myös tarkastelleet arjen tuen tarpeita sekä valmiuksia auttaa toisia. Ne tekijät, joita kansalaiset ovat nimenneet omaan arjen

selviytymiseensä vaikuttavina tekijöinä, tulevat esiin myös arjen tuen tarpeissa sekä valmiuksissa auttaa toisia.

Yksi arjen selviytymiseen vaikuttava tekijä oli riittävä toimeentulo ja tämä sama asia tuli esille kysyttäessä arjen tuen tarpeita. Allardin (1976, 38) mukaan hyvinvointi koostuu kolmesta erityyppisestä tarpeen tyydytyksen lajista, joista elintaso on yksi. Tutkimustulokset vahvistavat tulojen merkityksen arjen selviytymisen kannalta.

Tutkimukseen osallistujat kokivat yhteisöllisyyden ja yksinäisyyden torjumisen olevan yhden arjen selviytymiseen vaikuttavista tekijöistä. Vastaajat kokivat tarvitsevansa tukea edellä mainittuihin asioihin ja toisaalta he olivat valmiita itse toimimaan edistääkseen yhteisöllisyyttä ja vähentääkseen yksinäisyyttä.

Tehokkaat, oikea-aikaiset palvelut koettiin arjen selviytymiseen vaikuttavana tekijänä ja vastaajat toivatkin esille riittävien, kohdennettujen ja konkreettisten palvelujen ja tukimuotojen tarpeen. Tutkimukseen osallistuja olivat myös valmiita tukemaan kanssaihmiään tarjoamalla konkreettista apuaan arkeen.

Terveys ja sitä tukevat palvelut tukevat arjessa selviytymistä. Tutkimukseen osallistujat toivat esille monia tuen tarpeita, jotka liittyivät terveyteen ja sitä tukeviin palveluihin.

Asuinalueen ominaisuuksiin liittyvät tekijät vaikuttivat arjen selviytymiseen. Tutkimukseen osallistujat eivät tuoneet muita asuinalueen ominaisuuksiin liittyviä tekijöitä esiin kuin esteettömyyden.

Oulun kaupunki laatii vuosittain hyvinvointisuunnitelman, joka vuodesta 2012 lähtien on tehty sähköisenä. Sähköinen hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään myös suunnitelmaosion, johon on koottu ne tavoitteet ja toimenpiteet, joilla kansalaisten hyvinvointia pyritään edistämään seuraavan neljän vuoden aikana.

Suunnitelmaosion tavoitteet on jaettu kahteen päätavoitteeseen, jotka kumpikin on jaettu neljään alatavoitteeseen.

Kuntalaisten hyvinvointi, terveydentila ja elämänhallinta paranevat

- kuntalaisten osallisuus, oma vastuu ja yhteisöllisyys vahvistuvat,
- terve ja liikunnallinen elämäntapa vahvistuvat,
- syrjäytyminen vähenee,
- ja terveydentila paranee.

Tehokkaat ja vaikuttavat palvelut järjestetään asiakaslähtöisesti

- olosuhteilla mahdollisesta kaupungin kestävästä kehitystä ja kuntalaisten hyvinvointia,
- tehokkaat ja vaikuttavat palvelut järjestetään asiakaslähtöisesti,
- ikäihmisten poikkitoiminnallisia ja ennaltaehkäiseviä palvelurakenteita kehitetään,
- ja lasten, nuorten ja lapsiperheiden poikkitoiminnallisia ja ennaltaehkäiseviä palvelurakenteita kehitetään.

Tarkasteltaessa tavoitteita alatavoitteiden kautta havaitaan, että ne ovat samansuuntaisia tutkimuksessa saatujen tulosten kanssa. Vastaajat kertoivat kaiken sen toiminnan, mikä tukee osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja syrjäytymisen ehkäisyä tukevan omaa arjessa selviytymistään ja liittyvän heidän hyvinvointiinsa. Vastaajat olivat myös valmiita auttamaan kanssaihmiään tukeakseen heidän osallisuuttaan, yhteisöllisyyttään ja vaikuttaakseen siihen, että heidän syrjäytymisensä ehkäistään. Kaupungin tavoitteissa terveys ja liikunnallinen elämäntapa tuodaan esille tavoitteissa ja kansalaiset toivat tutkimuksessa esille terveydellä olevan omaa arjen selviytymistä tukeva merkitys. Liikunnallinen elämäntapa oli tutkimuksen mukaan vastaajille omaa terveyttä tukevaa toimintaa ja he myös halusivat arjessaan toteuttaa sitä. Vastaajat myös kertoivat tuen tarpeistaan tällä alueella; heidän elämässään oli tekijöitä, jotka eivät tukeneet tätä tavoitetta, muun muassa riittämättömät palvelut ja toimimattomat liikenneyhteydet sekä riittämätön toimeentulo.

Kaupunki on maininnut tavoitteekseen kestävästä kehityksestä ja kuntalaisten hyvinvoinnin mahdollistamisen olosuhteilla. Tutkimuksessa ei suoranaisesti tullut esiin tekijöitä, jotka voitaisiin liittää kestävästä kehityksestä. Sen sijaan hyvinvoinnin mahdollistaminen olosuhteilla tuli myös tutkimuksessa esille: vastaajat toivoivat muun muassa julkisen liikenteen kehittämistä niin, että

kaikkien kansalaisryhmien osallistumismahdollisuudet paranevat. Samoin he toivoivat myös esteettömästi rakennettua ympäristöä, joka tukisi osallistumismahdollisuuksia.

Tehokkaiden ja vaikuttavien palvelujen järjestäminen asiakaslähtöisesti on kaupungin tavoitteissa ja sama asia tuli esille tutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan asiakaslähtöiset palvelut, joilla vastaajat tarkoittivat heidän oman arvionsa huomioon ottamista palveluja järjestettäessä, tukivat arjessa selviytymistä ja vaikuttivat hyvinvointiin. Vastaajien mukaan palvelut ovat tehokkaita ja vaikuttavia silloin, kun heidän oma arvionsa palvelujen järjestämisestä ja tarpeista otetaan huomioon. Asiakaslähtöisyyteen kuuluu tutkimuksen mukaan myös se, että palvelut ovat riittävän pitkäkestoisia ja asiakasta tuetaan kertomaan oma arvionsa palvelujen tarpeesta.

Poikkitoiminnallisten ja ennalta ehkäisevien palvelurakenteiden kehittäminen eri ikäryhmille on yksi kaupungin tavoitteista. Tutkimuksessa vastaajat eivät tuoneet esiin tekijöitä, jotka voidaan suoraan rinnastaa tähän tavoitteeseen. Vastaajat tosin kertoivat ennalta ehkäisevien palvelujen tarpeesta arjen selviytymistä tukevana tekijänä mutta he eivät tuoneet esiin palvelujen poikkitoiminnallisuuden tarpeesta. Tosin tutkimustuloksista nähdään, että vastaajat olivat valmiita antamaan tukeaan kanssaihmisilleen yli palvelusektoreiden ja ikäryhmäjaon, mutta se liittyi vapaaehtoistoimintaan, ei suoranaisesti palveluihin.

Tutkimustulokset osoittavat, että arjen selviytymiseen ja sitä kautta hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ovat perusteellista laatua olevia. Allardt toteaa hyvinvoinnin koostuvat kolmesta osa-alueesta: elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen (1976, 38). Vastaajat kertoivat tutkimuksessamme näiden samojen tekijöiden merkityksestä hyvinvoinnilleen. Elintason osalta riittävä toimeentulo, työ ja opiskelu olivat vastaajien mukaan tekijöitä, jotka tukivat heidän hyvinvointiaan. Yhteisyysuhteista vastaajat kertoivat perheen, sukulaisten, ystävien, vertaisryhmien ja naapuruussuhteiden vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa. Itsensä toteuttamisen tarpeista vastaajat toivat esiin mielekkään tekemisen merkityksen omaan hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä.

Pyrimme työssämme löytämään vastauksia siihen, mitkä ovat kansalaisen kokemusten mukaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän jokapäiväiseen arkeensa joko tukien tai vaikeuttavan sitä. Olemme myös kysyneet kansalaisten halukkuutta auttaa ja tukea toisia; se on yksi osallisuuden

muoto ja antaa mahdollisuuden kokea itsensä ja elämänsä merkitykselliseksi. Osallistuminen yhteiskunnan eri toimintoihin, erilaisiin sosiaalisia suhteita ylläpitävään toimintoihin, lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luottamusta yksilö- ja yhteiskuntatasolla. (Era 2013 toim. 14, hakupäivä 19.4.2014).

Johtopäätöksenä todetaan, että Oulun kaupungin hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosioon kirjatut tavoitteet ja kansalaisten tuottamat hyvinvointikokemukset ovat samansuuntaisia. Eroja havaitaan niissä painotuksissa, mitä vastaajat toivat esille. Oulun kaupungin tulisi jatkossa kehittää toimintaansa enemmän asiakaslähtöiseksi ja yksinäisyyden torjumisen tulee näkyä selvemmin kaupungin asettamissa tavoitteissa. Sen lisäksi asiakaslähtöisyys tulee määritellä niin, että sekä asiakkailta että palvelujen järjestäjillä on sama ymmärrys asiakaslähtöisyydestä.

6.4 Hyvinvointitiedon tuottamisen malli

Hyvinvointitiedon tuottamiseen tulisi kansalaisten mielestä olla monia menetelmiä; vaikuttaminen päätöksentekoon koettiin tärkeänä. Olemme kehittäneet mallin ja ottaneet siinä huomioon sekä saadut tutkimustulokset että saamamme kokemukset kerätessämme tietoa eri kuntalaisryhmiltä. Saadun palautteen mukaan toiminnalliset menetelmät, jossa tiedon kerääjät ovat paikalla henkilökohtaisesti, koettiin hyvänä ("ihminen ihmiselle"). Kohderyhmän henkilöt kokivat, että yhdessä pohtimalla saadaan enemmän tulosta aikaan. Tiedon tuottamisen ja keräämisen paikaksi toivottiin sitä paikkaa, jossa palveluja käyttävät henkilöt asioivat muutoinkin. Osa koki alueellisten suuralueiden yhteistyöryhmät tärkeinä tiedon kokoajina, samoin muut paikalliset järjestöt ja organisaatiot ("kootaan kaikki voimat yhteen"). Tällöin olisi huomioitava, että aiheeseen varataan riittävästi aikaa ja tapaamisessa ei tuolloin käsitellä muita aiheita, jotta osallistujat malttavat keskittyä käsillä olevaan aiheeseen. Osa vastaajista koki mieluiten vastaavansa kirjallisesti ja henkilökohtaisesti. Tämä voisi tapahtua joko netin kautta tai postitse tulevaan kyselyyn vastaamalla.

Kysymyksenasettelu luonnollisestekin vaikuttaa siihen, millaista tietoa saadaan. Mikäli kysytään "Mitä kehitettävää tai hyvää asuinalueellasi on", saadaan toisen tyyppisiä vastauksia kuin kysyttäessä "Mistä hyvinvointisi koostuu". Ensinnä mainitun tyyppisiä kysymyksiä on aiemmin käytetty esimerkiksi alueellisten yhteistyöryhmien kokouksissa ja vastaukset ovat tuolloin liittyneet lähinnä

asuinalueen palveluihin ja niiden riittävyteen. Tässä tutkimuksessa kysyttiin ihmisiltä heidän hyvinvoinnistaan ja saatiin yksityiskohtaisempaa tietoa arjen hyvinvoinnista.

Seuraavan taulukon selventää hyvinvointitiedon tuottamisen mallia.

Taulukko (3)

Kohderyhmä	Tiedonkeruun menetelmä	Aikataulu	Muuta huomioitavaa
Kolmas sektori	Kohdennetut kyselyt järjestöjen tapaamisissa.	Kerran valtuustokaudessa/ tammi – helmikuu	Hyvinvointipalveluiden asiantuntija koordinoi kyselyt
Nuoriso-, vanhus- ja vammaisneuvosto	Kokoavat tiedon haluamallaan tavalla	Kerran valtuustokaudessa/ tammi – helmikuu	Hyvinvointipalveluiden asiantuntija koordinoi kyselyt
Alueelliset yhteistyöryhmät	Toiminnalliset menetelmät	Vuosittain/ tammikuu	Yhteistyökoordinaattorien ohjaamana
Palvelujen käyttäjät ikäryhmittäin: - Lapsiperheet - Nuoret - Työikäiset - Ikääntyvät	Toiminnalliset menetelmät	Vuosittain/loka – marraskuu	Oamk:n sosionomiopiskelijoiden ohjaamana opinnäytetyönä tai projektioptoina
Kaikki kuntalaiset	otakantaa.fi	Vuosittain tammi – helmikuu	Kaupungin hyvinvointipalvelujen asiantuntijatiedon analysoijana

Voidaan kysyä, onko tarpeen kerätä kokemuksellista hyvinvointitietoa vuosittain. Hyvinvointikertomushan tehdään neljälle vuodelle, samoin sen suunnitelmaosio. Päädyimme esittämään vuosittain kerättävää tietoa taulukossa näkyviltä ryhmiltä, jotta hyvinvointikertomukseen saataisiin kattava tieto eri ryhmien kokemuksellisesta hyvinvoinnista. Tarkoituksena on, että ne palvelujen käyttäjäryhmät, joilta kerätään tietoa, vaihtuvat vuosittain. Kuitenkin jokainen ikäryhmä on mukana joka vuosi. Vuosittain saatu tieto analysoidaan opiskelijoiden toimesta – siinä nähdään,

mihin suuntaan kuntalaisten hyvinvointi on muuttumassa ja neljän vuoden aikana koottu ja analysoitu tieto antaa laajan ja syvällisen kuvan hyvinvoinnista. Oppilaitoksen ja kaupungin hyvinvointipalvelujen organisaation yhteistyöstä muodostuu näin kiinteä ja hyötyjinä ovat molemmat osapuolet.

6.5 Tutkimus- ja kehittämishaasteet

Kehittämishaasteena tuli esille tiedottamisen tärkeys. Tämä koskee sekä hyvinvointikertomusta että niitä tapahtumia, joissa tietoa kerättiin. Osallistujien on saatava etukäteen riittävästi tietoa tutkimuksesta. Toiminnalliset menetelmät tuottivat runsaasti tietoa ja niiden käyttöön tulee jatkossa varata riittävästi aikaa. Alueellisten suuralueryhmien kokoontumisissa tulisi varata yksi kokoontumiskerta pelkästään hyvinvointiedon tuottamiseen, jotta osallistajat pystyvät keskittymään aiheeseen.

Pienemmät ryhmät toimivat paremmin keskustelun mahdollistajina ja jatkossa olisikin syytä huomioida ryhmien koko. Toiminnalliset menetelmät toimivat paremmin, mikäli ryhmän koko ei ole suuri. Tämä riippuu tietenkin myös valitusta menetelmästä. Jos lähtökohtana on osallisuuden tukeminen ja vapaan työskentelyilmapiirin luominen, on syytä varautua esittämään useita erilaisia vaihtoehtoja tiedon tuottamisen menetelmäksi. Kun koolla on paljon ihmisiä, kuten joissakin alueellisissa yhteistyöryhmien kokouksissa oli, voi toiminnallisten menetelmien käyttämien olla hankalaa.

Tutkimukseen osallistujat olivat kiinnostuneita myös itse hyvinvointikertomuksesta. Siitä haluttiin enemmän tietoa ja sen toivottiin olevan selkokielineen. Oulun kaupungin toivottiin tiedottavan asiasta käyttäen tilattavien sanomalehtien lisäksi myös ilmaisjakelua, koska kaikilla ei ole mahdollisuutta lukea tilattavaa sanomalehteä ja kaikilla ei myöskään ole mahdollisuutta käyttää nettiä tiedon saantiin. Myös otakantaa.fi-palvelusta tulisi tiedottaa enemmän ja käyttää useita eri tiedottamiskanavia.

Olimme varautuneet käyttämään useita erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Kokemus osoitti, että esimerkiksi draaman käyttö on vaativa menetelmä. Jotta se onnistuisi, tarvitaan pieni ryhmä, joka on jo kokoontunut aiemmin useita kertoja, jotta jäsenet kokevat voivansa lähteä tällaiseen menetelmään mukaan.

6.6 Oman oppimisen arviointia

Aloitimme opinnäytetyön tekemisen joulukuussa 2013. Oulun kaupungin hyvinvointi-palvelujen johtaja kävi tuolloin kertomassa ryhmällemme mahdollista opinnäytetyön aiheista. Kyseessä oli kehittämistyö, jonka tavoitteena oli luoda uusi malli hyvinvointitiedon tuottamiseen. Olimme molemmat kiinnostuneita kehittämisestä ja hyvinvointiin liittyvät tekijät kiinnostivat molempia.

Oulun kaupungin tavoitteena oli saada kokemuksellista hyvinvointitietoa maaliskuun 2013 loppuun mennessä, ja tämä aiheutti haasteita työllemme. Teimme opinnäytetyön suunnitelman nopealla aikataululla, jotta pääsimme keräämään ja analysoimaan tietoa mahdollisimman pian. Yhdessä Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen asiantuntijan kanssa teimme suunnitelman, keneltä tietoa kerätään ja millaisilla keinoilla. Tavoitteena oli saada kerättyä kokemuksellista hyvinvointitietoa sellaisilta henkilöiltä, jotka oletettavasti eivät aiemmin ole saaneet ääntänsä kuuluviin.

Valitsimme toiminnalliset menetelmät tiedon keruun menetelmäksi ja osoittautui, että menetelmä oli sopiva ja meille helppo toteuttaa. Emme tunteneet toisiamme entuudestaan mutta työnjako erilaisissa tapahtumissa, missä tietoa keräsimme, löytyi helposti ja luontevasti. Molemmilla on suhteellisen pitkä työhistoria ja olemme tottuneet työskentelemään vaikeissakin elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa, joten työskentely kohde-ryhmien kanssa tuntui helpolta ja luontevalta. Koimme monia onnistumisen kokemuksia tavatessamme kohderyhmiä ja saimme myös heiltä positiivista palautetta. Oli arvokasta havaita, kuinka erilaiset ihmiset olivat valmiita kertomaan vaikeistakin asioista ja olivat valmiita jakamaan kokemuksiaan ryhmänsä ja meidän kanssamme. Tapaamisissa vallitsi yleensä miellyttävä ilmapiiri, jonka turvin osallistujat kykenivät kertomaan omista kokemuksistaan. Uskomme, että meillä tutkijoina oli merkittävä rooli ilmapiirin luomisessa. Tämä vahvisti uskoa omiin ammatillisiin kykyihin.

Haastavin vaihe työssämme on ollut raportointivaihe. Osaksi tähän oli syynä se, että teimme työtämme ikään kuin "väärässä" järjestyksessä. Jouduimme tekemään suunnitelman hyvin nopealla aikataululla, keräämään ja analysoimaan aineiston samoin hyvin nopeasti ja vasta sitten pureuduimme aiempaan teoretiseen tietoon ja tutkimuksiin. Vaikkakin olimme tehneet työstämme vaiheistustaulukon, raportin kirjoittaminen loogiseen muotoon tuotti vaikeuksia. Tässä vaiheessa

myös motivaatiomme oli hieman laskenut siitä syystä, että olimme jo maaliskuussa raportoineet Oulun kaupungille tutkimuksemme tulokset ja olimme myös jo kesäkuussa luovuttaneet työn tilaajalle kehittämämme mallin kokemuksellisen hyvinvointiedon tuottamiseen. Motivaation ylläpitäminen on välillä ollut työlästä, mutta olemme tukeneet toisiamme toisen väsyessä työhön.

Opinnäytetyö on prosessi, jonka työstämiseen olisi varattava riittävästi aikaa. Prosessi vaatii aikaa edetäkseen, asioita on kypsyteltävä välillä pitkäänkin. Yhdessä tekeminen on antoisaa, koska työtä voi pohtia ihmisen kanssa, joka on samalla tavalla perillä aiheesta kuin itsekin. Asialla on toinenkin puoli: kun molemmat ovat yhtä sisällä aiheessa, voi eteen tulla tilanne, jossa kumpikaan ei löydä ratkaisua tilanteeseen, ja työn tekeminen pysähtyy. Opinnäytetyön ohjaajilla on tällaisissa tilanteissa ollut merkittävä rooli työn etenemisessä. Opiskelijatoverin opponointia emme juurikaan ole hyödyntäneet.

Työn, opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittaminen on ajoittain ollut työlästä ja stressaavaa. Molemmilla on ollut samankaltainen elämäntilanne, joten olemme voineet ymmärtää ja tukea toisiamme. Olisi ollut helpompi tehdä työ omalle työpaikalle, jolloin todennäköisesti olisi voinut käyttää työaikaa opinnäytetyön tekemiseen. Nyt olemme tehneet työtä joko työpäivän jälkeen tai viikonloppuisin. On selvää, että haasteellisen työ-päivän jälkeen työteho ei ole enää parhaimmillaan. Olemme myös kokeneet, että viikon-loput olisi ollut miellyttävä varata perheen yhdessäoloon ja rentoutumiseen.

Kiitämme perheitämme kärsivällisyydestä ja työmme mahdollistamisesta sekä saamastamme tuesta. Haluamme kiittää myös ohjaajiamme työmme ohjauksesta sen eri vaiheissa.

LÄHTEET

Allard, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY, Porvoo

Era T. 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa. Hakupäivä 19.4.2014, https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1.

Euroopan komissio 2014. Työllisyys ja sosiaalinen osallisuus. Hakupäivä 29.7.2014, http://ec.europa.eu/regional_policy/activity/employment/index_fi.cfm.

Finlex 2014. Kuntalaki (519/27§ 1mom). Hakupäivä 28.7.2014, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.

Harju A. 2004. Kansalaisyhteiskunta.fi. Järjestötoiminnan tietopalvelu – osallisuus. Hakupäivä 24.9.2014, http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaikuttaminen/osallisuus.

Hyvän Mielen talo 2014, Toiminta. Hakupäivä 28.7.14. <http://www.hyvanmielentalo.fi/toiminta.htm>.

Innokylä 2014. Hakupäivä 11.8.2014, <https://www.innokyla.fi/web/malli109421>.

Jelli-järjestötietopalvelu – Osallisuus. Hakupäivä 27.4.2014, <http://www.jelli.fi/osallisuus/>.

Jyväskylän yliopisto 2014, 1. Hakupäivä 19.4.2014, <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/en/research/clusters/transforming-welfare-policies-and-practices>.

Järvilehto S. & Kiiski R. toim. Laine V. 2010. Kuvakollaasi. Hakupäivä 11.8.2014, <http://www.kuntoutussaatio.fi/files/495/kuvakollaasi.pdf>.

Jyväskylän yliopisto 2014. Koppa. Hakupäivä 7.8.2014, <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/laadullinen-analyysi>.

Kainulainen ja Saari 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa Niemelä M. ja Saari J. (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2013. Juvenes. Print Tampere, 39 –40.

Kajanoja J. 2005. Mitä hyvinvointi on? Tilastokeskus. Hakupäivä 20.4.2014, http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html.

Kasvun kumppanit 2014. Hakupäivä 12.8.2014, http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla

Katainen J. 2011. Suomen hallitusohjelma. Hakupäivä 4.7.2014, <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/fi.jsp>.

Kouvo, 2013. Ihmisten välinen luottamus ruokajonojen ja asumispalvelujen asiakkailta. Teoksessa Niemelä M. ja Saari J. (toim.). Huono - osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2013. Juvenes Print Tampere 121 – 122.

Kuluttajatutkimuskeskus 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Hakupäivä 7.8.2014,
http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5157/2008_110_tyoseloste_hyvinvointi.pdf.

Kunnat.net 2012a. Demokratia ja osallisuus. Hakupäivä 18.4.2014,
www.kunnat.net/demokratia.

Kunnat.net 2012b. Kuntalain kokonaisuudistus. Hakupäivä 16.8.2014,
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntauudistus/Sivut/kuntalaki.aspx>.

Kunnat.net 2104. Osallistujan perustaidot. Hakupäivä 28.9.2014,
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/vallakas/osallistujan-perustaidot/Sivut/default.aspx>.

Kunnat.net 2014b. Osallisuutta verkossa. Hakupäivä 28.7.2014,
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/vallakas/osallisuutta-verkossa/Sivut/default.aspx>.

Kunnari M. Suikkanen A. 2013 Kuntalaisten hyvinvointikokemukset Lapissa. Lapin yliopisto. Hakupäivä 19.4.2014,
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94348/ytk_B62_Kuntalaisten_hyvinvointikokemukset_LapissapgfA.pdf?sequence=4.

Kunnat.net – Osallistujan perustaidot. Hakupäivä 28.9.2014,
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/vallakas/osallistujan-perustaidot/Sivut/default.aspx>.

Kuntalaki 17.3.1995/365 1§, hakupäivä 6.7.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.

Laine 2010, Aaltola, J. - Valli, R. (Toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. WS Bookwell Oy. Juva 2010, 28 – 31.

Maslow A. 1954 Motivation and Personality. Harper & Row. New York

Niemelä P. (2010) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki. Wsoypro Oy

Nuorten ystävät 2014. Klubitalo Pönnkä. Hakupäivä 28.7.14,
<http://www.nuortenystavienklubitalot.fi/index.php?8180>.

Niva M. 2014. Asiantuntija. Oulun kaupunki. Sähköpostiviesti. 31.3.2014

Niva M. 2014. Asiantuntija. Oulun kaupunki. Luento.

Nylander & Kuronen-Mattila 2012, Raportti tutkimusaiheisen kehittämisen nykytila Suomessa-seminaarista. Hakupäivä 10.9.2014.
https://www.tsr.fi/c/document_library/get_file?folderId=13109&name=DLFE-6658.pdf.

Oikeusministeriö 2014, 3. Avoin ja yhdenvertainen osallistaminen. Hakupäivä 19.4.2014,

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1394630106756/Files/OMSO_14_2014_Demokr_seloteko_2014_SU_70_s.pdf.

Oikeus sosiaaliturvasta 11.6.1999/731. 19§. Hakupäivä, 4.7.2014,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>.

Oulun ensi- ja turvakoti ry 2014. Ensikoti. Hakupäivä 7.9.14,
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/oulu_ensi-ja_turvakoti_ry/ensikoti/.

Oulun kaupunki 2011. Uudessa Oulussa jokainen kuuluu ja vaikuttaa. Hakupäivä 13.4.2014,
<http://www.ouka.fi/documents/74216/2038589/Uudessa+Oulussa+jokainen+kuuluu+ja+vaikuttaa.pdf>.

Oulun kaupunki 2012a. Oulun kaupungin päihdepalvelut. Hakupäivä 31..2014
<http://www.ouka.fi/oulu/terveyspalvelut/katkaisu-ja-vieroitushoito>.

Oulun kaupunki 2012b. Yhteisötoiminta. Hakupäivä 18.8.2014
<http://www.ouka.fi/oulu/yhteisotoiminta>.

Oulun kaupunki 2012c. Alueelliset yhteistyöryhmät. Hakupäivä 18.8.14, <http://www.ouka.fi/oulu/yhteisotoiminta/oma-suuralueeni>.

Oulun kaupunki 2012d. Oulunsalon suuralue. Hakupäivä 18.8.2014,
<http://www.ouka.fi/oulu/yhteisotoiminta/oulunsalon-suuralue>.

Oulun kaupunki 2102e. Pateniemen suuralue. Hakupäivä 18.8.2104,
<http://www.ouka.fi/oulu/yhteisotoiminta/pateniemi>.

Oulun kaupunki 2102f. Kaukovainio-Hiirosen suuralue. Hakupäivä 18.1.2014,
<http://www.ouka.fi/oulu/yhteisotoiminta/kaukovainio-hiironen>.

Oulun kaupunki 2013a. Kaupunkistrategia 2020. Hakupäivä 1.7.2014,
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=3cd43780-be77-4bd9-9f09-96d93811cd9a&groupId=52058.

Oulun kaupunki 2013b. Hyvinvointikertomus 2013–2016. Hakupäivä 12.8.2104,
http://www.ouka.fi/oulu/ajankohtaista/etusivu/-/asset_publisher/IQ3E/content/id/5558300.

Oulun kaupunki 2013c. Oulun kaupungin hyvinvointikertomus–sisältää hyvinvointisuunnitelman. Hakupäivä 12.8.2014,
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=f0bfda22-0016-4e6f-8f07-3b73ad20e4f9&groupId=52058.

Oulun kaupunki 2014a. Uusi Oulu/tavoitteet. Hakupäivä 17.9.2014, <http://www.ouka.fi/oulu/uusi-oulu/tavoitteet>.

Oulun kaupunki 2014b. Byströmin nuortenpalvelut. Hakupäivä 31.7.2014
<http://www.ouka.fi/oulu/nuoret/bystromin-nuorten-palvelut>.

Oulun settlementti ry. Poikien talo Oulu. Hakupäivä 29.7.2014,

[tp://poikientalo-oulu.fi/](http://poikientalo-oulu.fi/).

Pennanen M. 2104. Kaivosseminaari. Hakupäivä 28.7.2104,
http://www.kideve.fi/sites/default/files/Ajankohtaista/Ajankohtaista_2014/kaivossemmaesitykset2014/Pennanen_Oulun_kaupunki.pdf.

Pohjoispohjanmaan sairaanhoitopiiri 2014. Terveempi Pohjois-Suomi. Hakupäivä 13.4.2014,
<http://sp.terps.foral.fi/default.aspx>.

Raijas 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Hakupäivä 7.8.2014,
http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5157/2008_110_tyoseloste_hyvinvointi.pdf.

Rantanen & Toikko 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.
<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewFile/1088/919>.

Ramstad & Alasoini 2007. Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa. Hakupäivä 17.9.2014,
<https://www.tekes.fi/Julkaisut/r53-teksti-jjj-korjattu-final.pdf>.

Rotuaarin Kulukijat ry. Hakupäivä 29.7.14, <http://www.rotuaarinkulukijat.fi/walkers-oulu>.

Saaranen – Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV, hakupäivä 7.8.2014,
http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Saari J. toim. Eduskunnan tulevaisuustoimikunnan julkaisu 2/2010. Tulevaisuuden voittajat – Hyvinvointivaltion mahdollisuudet Suomessa. Hakupäivä 19.4.2014,
<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=fy27210090453064>.

Saari J. 2011. Tiedon jäljille – voiko hyvinvointia mitata. Itä-Suomen yliopisto. Hakupäivä 19.4.2014,
<http://www.uef.fi/fi/tiedon-jaljilla/hyvinvointimittarit>.

Saari J. 2012. Onnellisuuspolitiikka. Hakupäivä 19.4.2014,
http://sorsafoundation.fi/files/2012/07/2012-1-Saari-Onnellisuuspolitiikka_web.pdf.

Salonen 2013. Kristillisen päihdetyön asiakkaiden hyvinvointi ja luottamuksen säröt. Teoksessa Niemelä M. ja Saari J. (toim.). Huono - osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Helsinki 2013. Juvenes Print Tampere 2013.

Sosiaali-ja terveysministeriö 2011. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Hakupäivä 6.7.2014.
<http://www.stm.fi/hyvinvointi>.

Sosiaali-ja terveysministeriö 2012. Sosiaali-ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012 – 2015. Hakupäivä 7.4.2014,
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste.

Sosiaali-ja terveysministeriö 2012:1. Sosiaali-ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012 – 2015.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Strategia. Hakupäivä 6.7.2014,
http://www.stm.fi/stm/toiminta_ja_talous/strategia.

Soste 2014. SOSTE – palkinto sähköiselle hyvinvointikertomukselle. Hakupäivä.
<http://www.soste.fi/ajankohtaista/soste-palkinto-sahkoiselle-hyvinvointikertomukselle.html>.

Stubb 2014. Suomen hallitusohjelma. Hakupäivä 4.7.2014,
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326 2§. Hakupäivä 6.7.2014,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2012. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. Hakupäivä 5.6.2014,
<http://www.thl.fi/fi/thl/organisaatio/yksikot/osallisuuden-edistaminen/osallisuus-syrjaytymisen-vas-taparina>.

Terveyden ja hyvinvointilaitos 2014. Hyvinvointikompassi – alueellisen hyvinvoinnin seurantaan. Hakupäivä 8.7.2014,
<http://www.hyvinvointikompassi.fi/fi/web/hyvinvointikompassi/hyvinvointi-profiili;jsessionid=FD747F949C0D80983D90D300BD00B4E6>.

Valtioneuvoston selonteko 2002. Hakupäivä 24.9.2014,
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>.

Valtiovarainministeriö 2012. Eurooppa kansallinen strategiaohjelma 2020. Hakupäivä 9.7.2014,
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsauk-set/20120419Euroop/Europa_2020_strategia_suomi.pdf.

Varto J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Hakupäivä 7.8.2014,
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf.

Verne liikenteen tutkimuskeskus 2014, tiedon analysointi hakupäivä 20.10.214,
<http://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>.

Virtuaali ammattikorkeakoulu 2009. Opetuksen havainnollistaminen. Hakupäivä 11.8.2014.)
<http://www2.amk.fi/digma.fi/eetu/www.amk.fi/opintojak-sot/0409010/1079535826404/1080910276052/1082044237556/1082099437805.html>.

Virtuaali ammattikorkeakoulu 2009. Kompanssi: Tiedonhallinnan perusteet. Hakupäivä 11.8.2014,
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030903/1136829497016/1137662354349/1137666544828/1137666595764.html>.

Yhteiskuntatieteellinen arkisto. Menetelmävaraston tietovaranto. Hakupäivä 7.8.2104,
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/index.html>.